

СЛОВО ПРОСВІТИ

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

4 (1160), 3–9 лютого 2022

Фото із сайту president.gov.ua

В Україні вшанували пам'ять Героїв Крут. Матеріал читайте на стор. 3

Математика і філософія воєн

● ПОГЛЯД

Мирослав ДОЧИНЕЦЬ,
письменник, журналіст, лавреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка

14600. Стільки воєн було за історію людства. Всі нібито з різних причин, із різною тактикою і стратегією, різної тривалості і кількості жертв.

Але всі мали одне спільне: війна колись починається і колись закінчується.

Війни були, є і будуть присутні в світі, поки в людській природі існують агресія, амбіції, жадібність, заздрість, гордина, нетерпимість і міжплемінна ненависть. Тобто – вічно. А політико-національно-соціально-релігійні обґрунтування – це лише цивілізаційна обортка нутра окультуреного нутряного дикунства.

Починаються і закінчуються... Закінчуються і починаються...

Математика і філософія смерті.

Напруга тиші

Запах війни повис у повітрі. Світ це відчуває і говорить, кричить про це.

У нас – мовчання. Чому?

Пасіонарії мовчать, бо вони готові воювати за Україну за будь-яких умов і до кінця.

Болото мовчить, бо воно не буде воювати і тому не хоче вірити, що війна буде.

Приховані (і не дуже) вороги мовчать, бо вони й так воюють проти України всередині України.

Згадуючи 300 спартанців...

У 480 р. до н. е. амбіційний Ксеркс зібрав на кордоні Греції 250-тисячну армаду. Відрядив до греків посла з вимогою здатися і віддати йому добровільно “землю і воду”. Посла кинули в колодязь – щоб пошукали землі й води. Ксеркс послав ще одного перемовника з обіцянкою дати лояльним грекам титул “друзів персів”. Багато хто на це купився. Тільки не спартанський цар Леонід. Він рішуче відповів: *Molon labe*, що означає “Прийди й візьми”. Тоді Ксеркс рушив на Грецію. Але до оборонної армії приєдналися далеко не всі грецькі міста. Деякі сказали, що вже після свята на честь Аполлона...

У вузькій Фермопільській ущелині потужне перське військо зустріла невеличка армія Леоніда. Хмара стріл, пущена на них, затулила сонце. Вони обороняли прохід цілий день. А наступного Ксеркс кинув в атаку ще один загін, другий, третій, в тому числі й “бесмертних”... І все безуспішно. Аж поки він не вдався до хитрощів і не підкупив одного каліку, і той провів їх гірською стежкою в обхід. І перси вдарили зненацька з тилу. Запеклий був бій – списами, короткими мечами і врукопаш. До останнього поди-

ху останнього воїна оборонялася гвардія Леоніда. 300 спартанців.

...У нас вони теж будуть – наші 300 спартанців. І навіть більше. Вони є і будуть. Але немає Леоніда. О, боги, немає в нас Леоніда! Господи, чому Ти щедро посилаєш нам пророків і поетів, але не даеш в урочний час гідного полководця??!

Не все так просто з ордою...

Не забуваймо, що рідний батько Чингізхана був казах Меркіт Шеледу.

Що формaciя чингізів мала суттєвий вплив на генотип казахів.

Що їх у всі часи обходили боком усі війовничі племена.

Що клан для них – святе. А казах для казаха – брат.

Що Панфіловська дивізія, яка зупинила німців під Москвою, складалася з дебільшого з казахів.

Що етнічні казахи на сьогодні не люблять ні Назарбаєва, ні Токаєва, а тим більше – московитів, яких тридцять ро-ків поспіль “м’яко” витискають з усіх чільних посад.

Що для казаха той, хто підняв на нього зброю, – смертний ворог.

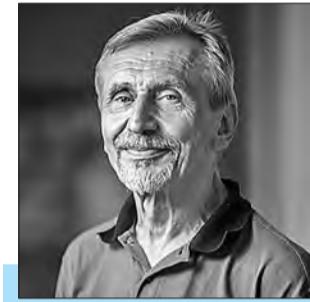
Що ординець, навіть цивілізований, залишається в глибині ества трішки чи не трішки диким.

Що, коли ординці збираються на протест без жінок (на противагу сябрів), – це війна.

Мабуть, Путін знає про це. А якщо ні, то дізнається більше. Бо це ще один посил, що рано чи пізно настає втому від диктатури.

(“Чарунки днів”)

МИКОЛА РЯБЧУК

2

ВІКТОР МОРОЗ

5

ГАЛИНА ПАЛАМАРЧУК

10

Звернення

до наших читачів, передплатників,
просвітян

Друзі!

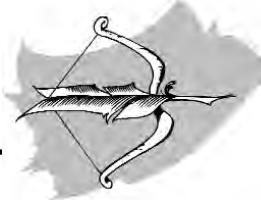
Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

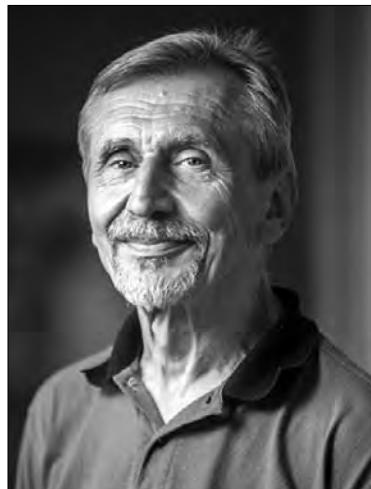
Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Бучма Христина Олексіївна – 1000 грн.
2. Мороз Лариса Захарівна – 500 грн.

Улюблена гра Путіна: хто кліпнє першим

Микола РЯБЧУК

Кремль не розуміє суті України. Тому втручання Путіна після Євромайдану дали зворотний результат: Україна більше, ніж будь-коли раніше, орієнтована на Захід. Але Путін так багато вклад у свою конфронтаційну політику, що не може просто відступити. І українцям, і Заходу слід залишатися непохитними, щоби змусити його засумніватися, поки не пізно. Яка сторона кліпнє першою в цих зимових неолімпійських іграх?

ня проти ворожого сусіда, який так і не змирився з суверенним існуванням України.

Варто нагадати, що то зовсім не мітичні “радикальні націоналісти”, а перший посткомуністичний президент Леонід Кравчук і домінований комуністами парламент ухилилися від повного членства України в Співдружності Незалежних Держав на початку 1990-х, а згодом і від багатьох інших інтеграційних ініціатив, які просувала Москва.

Не “радикальні націоналісти”, а Леонід Кучма, другий посткомуністичний президент (російськомовець із Дніпропетровська, якщо хтось забув), підписав у 1998 р. постанову “Про підтвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”, а п’ять років по тому – закон “Про основи національної безпеки України”, ухвалений українським парламентом. Його стаття 6 стверджувала, що Україна “прагне інтеграції до європейського політичного, економічного та правового простору з метою членства в Європейському Союзі, а також до євроатлантичного простору безпеки з метою членства в Організації Північноатлантичного договору”.

Прикметно, що прем’єр-міністром Кучми на той час був колишній донецький губернатор Віктор Янукович, котрий зрештою й сам згодом у ролі президента працював над Угодою про асоціацію з ЄС і зрезигнував з неї лише після потужного тиску Москви. Що, власне, й спровокувало масові протести і врешті падіння Януковича в лютому 2014-го.

Кінець “дловекторності”

Всупереч поширеному на Захід уявленню про глибоку “розділеність” України, певний консенсус щодо європейської інтеграції існував в українському суспільстві задовго до революції 2013–2014 рр. Інша річ, що багато хто сподівався (найвіно) зберегти при тому й добре стосунки з Росією. Саме тому більшість населення, підтримуючи гіпотетичний вступ України в ЄС, не підтримувала вступу до НАТО, розуміючи дражливість цієї теми для Кремля. Проте мало хто сподівався, що й суто економічна угода з ЄС спричинить подібне роздратування. Щоби задобрити Москву, Янукович офіційно надав Україні у 2012-му позаблоковий статус і продовжив російському флотові оренду Севастопольської морської бази ще на 25 років. Не допомогло. У 2014-му росіяни окупували Крим та інсценували фейкове “повстання” на Донбасі.

Захід як modus vivendi для виживання

У певному сенсі українці мусили бути “західниками мимоволі”: вони мали прийняти західні цінності і дискурси, навіть якщо не завжди з ними комфортно чулися.

Українські націєтворці, незалежно від їхніх ідеологічних преверенцій, не мали іншого вибору, ніж схилятися до Заходу й дистанціюватися від Росії. Відокремитись або загинути – то був єдиний спосіб вижити в протистоянні Російській імперії, яка ніколи не визнавала окремої української мови, культури та ідентичності і наполегливо намагалася їх зруйнувати – репресіями або асиміляцією.

Захід як modus vivendi для виживання

У певному сенсі українці мусили бути “західниками мимоволі”: вони мали прийняти західні цінності і дискурси, навіть якщо не завжди з ними комфортно чулися.

Західна орієнтація України не є чимось накинутим ззовні зловісним Заходом (який насправді був радше байдужим або й узагалі несвідомим її існуванням) чи українськими мітологізованими прорадикалами (досить маргінальними насправді). Українська прозахідна позиція є її modus vivendi, її sine qua non для виживан-

Путінські прорахунки

Російське вторгнення не змінило налаштування українців щодо ЄС, оскільки воно й до того було позитивним, зате істотно вплинуло на їхнє ставлення до НАТО. Сьогодні 73% респондентів у загальнонаціональних опитуваннях підтримують вступ України в НАТО, в той час як 21% є проти членства. Цифри різняться за регіонами, демонструючи абсолютно підтримку членства на

заході і лише відносну на сході; так само різняться ці показники серед різних мовно-етнічних груп, проте й тут ідеться лише про кореляцію, а не каузацію. Ще відчутніше зросла підтримка національної незалежності – вона коливається нині від 92% на заході до 68% на сході і від 90% серед українів та 70% серед російськомовних. І ця підтримка має досить практичний вимір: за останніми опитуваннями, 50% українських громадян налаштовані захищати свою країну проти російського нападу (в тому числі 37% зі зброєю, включно з нібито “проросійським” сходом, де таку готовність декларує 26%).

Етнічна приналежність стає другорядною

Незалежна Україна постала 1991 року як політична нація з інклузивним громадянством та широкими правами меншин, і саме такий тип ідентичності підтримується сьогодні як державою, так і громадянським суспільством. Це робить поняття етнічної приналежності дедалі несуттєвішим у політичних термінах, зводячи його до суто приватної справи, як релігія чи партійна приналежність. Москва, як здається, не може або й не бажає визнати, що етнічні росіяни і русофони в Україні – це насамперед українські громадяни, які мають не лише широкі мовно-культурні права, а й немислимі у сьогоднішній Росії політичні та громадянські свободи. Вони вільно обирають собі президентів і депутатів на конкурентних виборах, безбоязно їх критикують і відправляють у відставку, і не бажають ані найменшою мірою в Україні диктатури московського типу.

Україна – демократія, хоч і недосконала. Це означає, між іншим, що хоч би хто був президентом країни і хоч би яку б політику Захід або Росія, або ті й ті, намагалися йому (чи йй) нав’язати, він/вона мусить насамперед слухати своїх громадян і виконувати їхні побажання, чи принаймні переконувати їх, що запропоновані політика – слушна ї доцільна.

Компроміси завжди можливі – якщо вони не ставлять під ризик суверенітет та дієздатність нації (як це роблять, наприклад, Мінські угоди в російській інтерпретації). Українці могли б відкласти свої поривання до НАТО на певен час, коли б натомість отримали чіткіші перспективи на членство в ЄС – тобто виразний сигнал, що вони не покинуті Заходом і не полищені на милість Росії. Неясно, однак, чи ЄС готовий на такий компромісний жест, а тим більше – чи здатне це задовільнити Росію.

Божевільні переконання

Адже навряд чи російські політики вірять у власний міт про “загрозу НАТО”. Головна загроза для них – не Захід, а вільна, демократична, заможна Україна, яка підважує путінізм самим своїм існуванням, пропонуючи росіянам альтернативу – європейській моделі розвитку.

Російську політику супроти України визначають два фунда-

ментальні ідеологічно-психологічні комплекси: (а) незадоволення глобальним порядком після холодної війни (включаючи особистий ресентимент Путіна) і відтак бажання його переглянути, особливо у Східній Європі, та (б) шире, хоча й божевільне перееконання, що українці є лише регіональним різновидом росіян, а тому їх треба повернути назад у російське лоно, не зважаючи на їхні власні погляди і бажання.

Захід мусить таким чином, nolens volens, реагувати на заклики Києва про допомогу – і у вигляді постачання зброї, і у формі найжорсткіших можливих санкцій проти Росії (та російських еліт зокрема) у разі агресії.

Мантра, що санкції не працюють, брехлива. Вони не працюють лише тоді, коли вони зарада слабкі, поверхневі і неподіловні. Росія – не Іран і не Північна Корея. Російська еліта тримає свої гроши і власність, своїх жінок, дітей і коханок на Заході й насолоджується dolce vita на західних курортах. Вони дуже вразливі насправді до реальних, не суперекративних санкцій.

Єдина проблема – санкції мають ціну для всіх, не лише для Росії. Санкції можуть завдати кожному громадянинові США та ЄС кільканадцять чи навіть кілька десятків доларів збитків. Чи життя тисяч українців варте такої самопожертви – радше етичне, аніж фінансове питання, що його жителі заможного Заходу мають поставити самі собі.

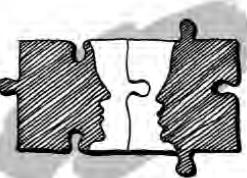
Опортуніст Путін

Путінський режим надзвичайно опортуністичний, хоча й полюбляє грati ідеологічно одержимого і непередбачуваного. Путін і його свита – авантюристи, проте не скильні до надмірного ризику; вони розуміють, що серйозна поразка може стати кінцем режиму. А тому перш ніж на когось напасті, вони мусять мати певність, що перемога буде легкою, втрати – мінімальними. Українці спільно із західними партнерами повинні змусити їх у цьому сумнівіться.

Путін вклав надто багато у конфронтацію, тож йому важко просто від усього відмовитись і піти з порожніми руками геть. Імовірнішим за таких обставин виглядає не повномасштабне вторгнення, а локальний наступ, як у 2014–2015, під вглядом донецько-луганських “повстанців”. Якщо “трактористам і шахтарям” вдастся досягти Придністров’я чи Криму, буде чудово, але якщо й не вдастся, то “визволення” решти Донбасу теж буде непоганим результатом. Тим більше, що у запасі завжди є ще й можливість введення “миротворців” для захисту “співвітчизників” від не раз уже загадуваних московськими пропагандистами “геноциду”.

Головне – західні санкції за таких обставин будуть мінімальними (якщо будуть узагалі), натомість пропагандистський ефект, принаймні для внутрішніх консументів, буде значним. Адже Путін знову привернув до себе увагу світу, показав, що він рівня Байдену, а Росія – рівня Америці, і що подальше існування України – це лише питання його доброї волі. А принагідно можна ще дужче закрутити в Росії гайки і продовжити своє політичне виживання ще на кілька або й кільканадцять років у ролі безстрашного супротивника гегемонії Заходу, рятівника східних слов’ян та незамінного захисника обложеній фортеці під назвою “Росія”.

Авторизований переклад з англійської Христини Семанюк
Із сайту zbruc.eu

Безсмертя Героїв Крут

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Фото автора

104-ту річницю подвигу Героїв Крут за традицією вшановували як на місці їхнього геройчного бою в Крутах, так і в Києві – на Аскольдовій могилі, де вони знайшли свій останній спочинок. За ініціативою та сприяння ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка у столиці взяли участь у вшануванні пам’яті Героїв Крут представники багатьох громадських патріотичних організацій: активісти “Просвіти”, “Української Патріотичної Альтернативи”, “Руху опору капітуляції”, Об’єднання “Демократична соціка”, “Національного корпусу”, Спілки офіцерів України, Народного Руху України, Конгресу українських націоналістів, ОУН(Д), Української партії, представники добровольчих батальйонів, що захищали і продовжують захищати нашу державу під час російсько-української війни, ліцеїсти Військового ліцею ім. І. Богуна та інші.

Цьогоріч присутні вперше проходили ходою саме вулицею Івана Мазепи від станції метро “Арсенальна” до Аскольдової могили, де 19 березня

1918 року відбувся урочистий похорон полеглих у бою під Крутиами. Учасники заходу, ініційованого “Просвітою”, поклали квіти до пам’ятного хреста Героям Крут, встановленого на Аскольдовій могилі, а священники відслужили панаходу за студентами. Відомі громадські діячі та безпосередні учасники російсько-української війни у своїх виступах звернули увагу на традицію військового і громадянського героїзму української молоді, закладену безстрашними крутянцями у 1918 році і продовжувану наступними поколіннями українських героїв, яку нині наслідують

герої-добробатівці та молоде покоління українських воїнів у боротьбі з підступними московським ворогом на сході України.

Серед тих, хто виступав, – політв’язень застінків терористів у Луганську Володимир Семистяга, бойовий генерал російсько-української війни Сергій Кривонос, колишній народний депутат Андрій Левус, представники добробатів та ліцеїсти. Хор товариства “Просвіта” разом із присутніми виконав “Червону калину”, а народний артист України Тарас Компаніченко застівав стрілецьких пісень того геройчного часу.

Захід завершився урочистим проходженням колони ліцеїстів під музику військового оркестру. Від учасників акції було прийнято звернення.

В шануванню пам’яті Героїв Крут присвятили просвітницьке зібрання, яке відбулося у приміщенні навчально-тренінгового симуляційного центру Полтавського державного медичного університету (ПДМУ). Захід організували кафедра медицини катастроф та військової медицини ПДМУ, Полтавський офіс Українського інституту національної пам’яті (УІНП) і Рада ветеранів та учасників бойових дій ПДМУ. Зібрання відвідали студенти-здобувачі медичної освіти спеціальності “парамедик” ПДМУ, викладачі, ветерани російсько-української війни.

Учасники зібрання переглянули інформаційні матеріали УІНП та документальне відео державної мультимедійної платформи з циклу “Пищемо історію”, присвячені бою під Крутиами.

Голова Ради ветеранів та учасників бойових дій ПДМУ Віктор Лебедєв та старший викладач кафедри медицини катастроф та військової медицини Сергій Герасименко закликали присутніх цікавитися історією боротьби українського народу за незалежність та наголосили на важливості історичних знань нині, коли держава-агресор Росія накопичує війська на кордонах із Україною. “Історія рухається по спіралі: понад сто років вождь червоної Росії Ленін послав війська на УНР – на Харків, Полтаву, Крuti, Київ, а нині Україна згинула з агресією вже путінської Росії”, – зазначив Сергій Герасименко.

Регіональний представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар презентував медичній спільноті книгу “Герої Крут і Полтавщина”, яку торік було видано за підтримки обласної ради і облдержадміністрації як соціально значуще видання. Олег Пустовгар як автор-упорядник детально зупинився на розділі, у якому

Трагедія та подвиг

29 січня 1918 року відбувся бій під Крутиами. 104 роки тому молоді патріоти стали на захист IV Універсалу Центральної Ради, яким уперше у ХХ ст. було проголошено державну незалежність, і стримали на чотири дні російсько-більшовицьку навалу. У Полтаві вшанували пам’ять Героїв Крут.

систематизовано інформацію про Героїв Крут – медиків, пов’язаних із Полтавчиною, яким пощастило вижити і врятувати не одне життя.

Так, уродженка Миргорода, сестра-жілібника Армії УНР Олена Мельничук після поразки Перших визвольних змагань поринула у громадське життя, стала однією з чільних діячок Спілки українських лікарів Чехословаччини, навчалася на медичному факультеті Карлового університету, була фахівцем із внутрішніх хвороб.

Уродженець села Журавка на Полтавщині Юрій Вороний (майбутній видатний хірург, доктор медичних наук, професор) добровільно вступив до перев’язувального медичного загону військ Української Центральної Ради, який брав участь у бою під Крутиами. Разом із колегами-лікарями Юрій Вороний відступив до Києва. Участь у бою під Крутиами мала вплив на його подальше життя: спецслужби СРСР пильно стежили за “неблагонадійним” хірургом і “українським буржуазним націоналістом”.

З квітня 1933 року Юрій Вороний уперше в світі здійснив успішну пересадку цілого органа людині. Однак підію тривалий час замовчували. Медична громадськість доводилася про неї лише з публікації звіту про операцію в італійському журналі “Minerva Chirurgica”, де зазначалось, що нирка включилась у кровообіг і почала самостійно функціонувати, а також із доповіді англійських трансплантологів на

Всесвітньому конгресі анестезіологів і реаніматологів.

За словами Олега Пустовара, важлива частина книги – “крутянські” вірші, що належать перу полтавців. Відкривається цей розділ віршем знаної на Полтавщині літераторки, публіцистки, членкині правління Полтавської крайової “Просвіти”, співзасновниці і першої голови Полтавського осередку “Союзу українок”, лавреатки ордену “За заслуги” III ступеня та обласної премії ім. Симона Петлюри Ганни Антипович (Дениско). Полеглим під Крутиами пані Ганна присвятила “Український роман”, написаний під враженням перших публікацій про Героїв Крут. Вірш поклав на музичну. Захід у ПДМУ завершився виконанням романсу полтавським бардом Юрієм Трейгелем.

Також річниці бою під Крутиами присвятили історико-літературне просвітницьке онлайн-зібрання (у режимі Zoom-конференції) викладачі та студенти Полтавського національного педагогічного університету (ПНПУ). Основою тематичної зустрічі “Крути: трагедія та подвиг” стали просвітницькі виступи кандидатки філологічних наук, доцентки кафедри української літератури ПНПУ Ганни Радько та регіонального представника УІНП в Полтавській області Олега Пустовара.

Ганна Радько розповіла про твори класиків української літератури, які написали проникли вірші про бій під Крутиами. Це і Євген Маланюк, і Павло Тичина, і Богдан-Ігор Антонич, і Юрій Клен та ін. У виконанні студентки Дарини Жучені звучав вірш “Сніг”, автором якого є уродженець Полтавщини, поет і перекладач Григорій Булах.

Олег Пустовгар також представив приступним книгу “Герої Крут і Полтавщина”.

Музично родзинкою заходу став перегляд пісні “Під Києвом, під Крутиами”. Студенти Полтавського педагогічного університету дистанційно записали цю патріотичну пісню до онлайн-зустрічі.

Завершилося зібрання онлайн-презентацією виставки книг про бій під Крутиами з фондів бібліотеки ПНПУ.

Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу УІНП

Звернення

Сьогодні ми вшановуємо подвиг Героїв Крут тут, на місці перепоховання тих із них, котрі загинули тоді на полі бою, під час якого понад 100 років тому вони зупинили десятикратно переважаючі сили знависнілого московського ворога, що стрімкоголов рвався до Києва як столиці УНР, щоб ліквідувати її Незалежність, котра всього кілька днів як була відновлена. Саме на той час ці юні українці фактично зламали всі плани московського загарбника. Однак для Московії навіть сам факт існування української державності був настільки неприйнятним, що тоді вона, хоч трохи і пізніше, але все-таки домоглася окупації нашої держави.

Про цю неприйнятність України як незалежної держави яскраво свідчить і той факт, що і після другого відновлення Незалежності 1991 року Москва знову перебувала в непереборному прагненні поневолення нас. Але зважилася Москва на те тепер, аж через 23 роки, коли відчула, що втраче повністю будь-який вплив на Україну після перемоги українців на Євромайдані над її маріонеткою в кріслі президента.

Однак не змогла здійснити загарбання України 2014 року, і знову завдяки українським патріотам, котрі, добровільцями пішовши на фронт, а волонтерством забезпечивши його, зірвали білі крики війська, при фактично повністю зруйнованих на той час ЗСУ, все тою ж московською маріонеткою.

Нині ж, провівши проти України потужну інформаційну війну з дискредитацією тих, хто захистив її від загарбання 7 років тому, Москва знову зосередила на наших кордонах своє окупаційні армади, сподіваючись на те, що все-таки змогла послабити обороноздатність нашої держави та міжнародну підтримку настільки, що їй вдасться здійснити поневолення України, як і 100 років тому.

Саме тому ми закликаємо нинішню владу не легковажити наявною загрозою військового вторгнення московського агресора та вимагаємо максимально зміцнювати обороноздатність нашої держави як одного з найбільш дієвих механізмів недопущення агресії взагалі, для чого:

1. максимально налагоджувати співпрацю в питанні недопущення московської агресії проти України (як шляхом посилення санкцій проти Москви, так і військової співпраці) в міжнародному середовищі (як із державами-партнерами України, так і з міжнародними організаціями – НАТО, ОБСЄ, ЄС тощо);

2. забезпечити постачання ЗСУ всім необхідним (насамперед новітніми системами озброєння української розробки) для налагодження ефективної оборони, шляхом завантаження всієї оборонної промисловості (із виведенням також із станову банкрутства всіх тих державних підприємств оборонного сектору, котрі на даний час туди були загнані обставинами) роботою в три зміни та забезпечивши все це повноцінним фінансуванням за рахунок переведення коштів із різноманітних, менш важливих (на даний час) проектів на зразок “великих будівництв” (вихідчи з того, що “комін не фарбують, коли хата горить”);

3. у разі відсутності або недостатнього забезпечення певних оборонних сегментів нашої держави (як, наприклад, у противотрійній обороні) звернутися за допомогою до міжнародних партнерів (наприклад, за появним перекриттям ними неба над територією нашої держави для запобігання як ракетним обстрілам, так і будь-яким іншим ударам з повітря по нашій території);

4. заборонити на законодавчому рівні колабораціонізм та припинити будь-яку московську пропаганду на українській території, шляхом виявлення і повної нейтралізації каналів її поширення та притягнення до кримінальної відповідальності московської агентури, причетної до її поширення.

Громадський Рух “Українська Патріотична Альтернатива”
29 січня 2022 р., м. Київ, Аскольдова могила

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Світ для України ніколи не був комфортним. Нині він є таким, яким був завжди, коли по руч марширують жорсткість і доброта, ницьт і благородство, ненависть і любов, війна та сподівання на мир, варваризація і цивілізація. Очевидно, що ці людські злети та моральні падіння – вічний життєвий супровід народів. Ніхто й нічо неспроможні подолати це віковичне зло. І місія Людини полягає лише в безустанній борні за гуманну пропорцію, коли ставатиме більше світла та чеснот. Без цього обнадійливий кліч, що “добро перемагатиме зло”, залишиться привабливою мрією.

Величезні, неймовірного рівня інтелектуальні й технологочні досягнення не стали гарантією блага людської спільноти, яка не просто більше конкурює, змагається, долячи одне одного. В її утробі міститься постійно живучий ембріон війни, людиновбивства, нетерпимості. Прогрес розуму, значно випередивши морально-етичний стан людства, так і не забезпечив його стаїй розвиток. А значима універсальна етична цінність відповідальності “за все живе” була викинута на узбіччя цивілізаційних шляхів. Індивідуальне, національно-державне, колективне “его” отримало верх, перетворившись на загрозливі викини XXI століття.

Узагальненість сучасних тенденцій повною мірою характеризує ситуацію, в якій опинилася сучасна Україна та міжнародна спільнота внаслідок мілітарних загроз РФ, що безнадійно хвора війовничу імперськістю. Не бавлячись у прогнозі щодо стабілізації цього вибухонебезпечного стану, певен, що він набув сили усталеної тенденції, яка на перспективу безперервно проявляється в тих чи інших загрозливих формах.

Безперечно, причинність цієї вселенської біди передбуває в геополітичному центрі зла на імення **Московія**. Таке нібито “позаюридичне” поняття вживается нами не випадково. Воно не до вподоби кремлівським очільникам, а також “нашим” доморослям, які заглядають у їхнє чорно-піднебіння.

Однак саме в розумінні **московщини** криється чимало прямих відповідей на актуальні питання часу. Бо, не знаючи її сутності, світ і далі буде неспроможним долати її цинічну підступність. “*Мабуть, немає в світі народу, що про нього світ знає менше, ніж про народ московський*”, – писав П. Штепа.

Як так сталося, що угрофінський народець, поставши з убогою судальського улусу, вирісши у величезну імперію, продовжує, не перестаючи, загарбувати значно культурніші навколо себе народи? Гадаю, саме незнання характерних рис московитів ставало причиною

На роздоріжжі з московщиною...

За великою державницькою надією й ейфорією, що охопили українське суспільство на зорі незалежності, проглядалися дві світоглядні альтернативні течії, які практично визначали наш подальший поступ. Перша – відображала ідеї самостійності й соборності, які належали Володимиру Великому, Данилу Галицькому, найкращим представникам Української козацької держави, передовсім Івану Мазепі, Пилипу Орлику, Тарасу Шевченку, Степану Бандері... Друга – опидалася на удаване “українофільство”, в якому чуттєво й логічно домінували “цінності” автономізму, запопадництва перед “великим і могучим”, надуманої й фальшованої братерськості, закладені в пушкарях, розумовських, брюховецьких, самойловичах, винниченках... Ця розділеність переслідує нас донині, хоча нібіто трагедійні часи мали б уже вилікувати подібні гніяні виразки. Бощо довше нація й держава сидітимуть на цій “розтяжці”, то більші негаразди очікують їх у майбутньому.

тих руїн та бід, що випали на долю українців, поляків та інших.

Чому людність, яка свою власну літературу почала творити аж у XIX столітті, на 800 років пізніше українців, не вигравши власною силовою жодної битви, стала такою загрозливою “всемогутньою”? Відповідь та назва цієї *сили-слабості* – всеосяжна брехня.

Історія засвідчує, що москви, “талановито” опанувавши школу загравання обманом, підкупом, улесливістю, підступністю, ставали згубою для багатьох народів, у чому неодноразово перевірчалися Україна, Польща, Туреччина, як і вся Європа. Згадаймо хоча б історію столітньої давності, коли більшість українських політиків та урядовців, повіривши брехні *керінських, ленінів, троцьких* про “мир”, розпустили військо, вчинивши непоправне зло Українській державності. Згадаймо Польшу, що на догоду більшовицькій Росії підписала 1921 року Ризький договір, а через 18 років опинилася під московським яром.

Такий свавільний підхід характеризував усі сторони існування Московії, супроводжуючи її політику захоплення української Церкви та проголошення себе державою “Росія”. Цими ж методами вона продовжує загарбувати, поневолювати світ, по-пираючи суверенні права народів і держав, зокрема, України, Молдови, Грузії. Очевидно, найбільш прикрою помилкою після Нюрнберга було те, що людство “проковтнуло” низку агресивних актів Росії, які корінним чином змінили міжнародний порядок денній, безкарно порушивши міжнародне право. Своєрідне заохочування російської політичної вояччини країнами розвинutoї демократії привело до надзвичайно напруженої міжнародної обстановки, поставивши передусім Європу на грань великомасштабної війни. Но “м’яка” реакція витлумачується Путіним як слабкість, підсилює його експансіоністські бажання. Тим паче, що “занепокоєність” та “стурбованість” глобальних інституцій (від ООН до ЄС) далекі від того, щоби змінити ситуацію на краще. Спонукають це й окремі провідні політичні гравці, передовсім Німеччини, продовжуючи політику “умиротворення”, наклавши ембарго щодо надання Україні оборонної зброї. Причому такою самою є і громадська думка німецького суспільства, оскільки лише 20% громадян підтримують постачання Україні зброї, проти – 59%. Усі шість політичних партій, представлених у Бундестазі (від Лівої й до Вільних демократів), є противниками оборонної допомоги українцям (71% і 54%).

В унісон цьому, не підтримавши Україну, 26 січня Парламентська асамблея Ради Європи підтвердила переважно більшістю (“за” – 97, “проти” – 41) повноваження російської делегації (країни-агресора), вкоротивши цінності європо-стандартів.

Кажуть, що “*не пізнавши московства, його не перемогти*”. Здавалося б, РФ достатньо “переконала” західні країни та НАТО, щоби застосовувати більш впливові превентивні механізми, доки московські палії не розпочали війну, яку вони, насправді, ніколи й не припиняли зі своїми сусідами. Згадуваний нами П. Штепа в книзі “Московство” зазначав, що ще понад 450 років тому польський король Зigmund II звертався до британської королеви Елизавети II: “*Московщина є запеклим ворогом всякої свободи. Ми сусіди московщини, а тому знаємо і розуміємо її краще. Застеріасмо Вас та інші народи не жертвувати гідностю, свободою, Вашим власним і Ваших людей життям, а поборювати дикунський московський народ*”.

Не менш промовистими стали слова і Фрідріха Великого, який 200 років потому в політичному заповіті до нашадків стверджував: “*Божевіллям є те, що короткозора Європа допомагає розбудовувати силу Московщини, яка мріє зруйнувати Європу*”.

Подібні оцінки впродовж сотень років давали науковці, дипломати, державні діячі, духовні сановники й патріархи. При цьому зберігалася сталість суджень, незважаючи на різницю часових просторів, різновид заняття, національність, змінюваність політичних режимів та ідеологій. Усі зводилися, як правило, до спільногового умовиводу – з москвинами ніколи та ні про що серйозно домовлятися не можна з огляду на їхню “культуру”. Вважаю, що сповна цю абсурдну “*діпломатію*” відчула на собі Україна, особливо в часи, коли Б. Хмельницький підписував 1654 року “зраду” Переяслава. Но тогож року австрійський посол у Москві писав, що *москвина брешуть з неймовірною безкороміністю та нахабством. В переговорах з чужинцями московські міністри вживають всіляких можливих і неможливих способів, щоб обдурити їх. А всім відомі факти безкоромно перекручують*.

Ці уроки, на жаль, не стали пересторогою для європейських політиків. У ставленні до окремих з них Росія продовжує використовувати традиційні методи, зберігаючи “моду” на підкуп, залякування, обман. Недарма колишні провідні європейські сановники перебувають на службі російських олігархічних ком-

паній, повністю контролюваних путінським режимом. Однак, продавшися за 30 срібняків, не уявляють масштабності трагедій, що можуть бути спричинені цією угодовською й корисливою поведінкою. Адже Карін Кнайсьль (міністерка закордонних справ Австрії) отримала посаду в “Роснефті” з винагородою в \$500 тис. на рік; екс-канцлер Герхард Шредер (голова ради директорів “Роснефти”), допомагаючи Путіну будувати газові потоки, отримує \$600 тис. Подібне твориться з деякими італійськими, французькими та чеськими політиками.

Уроків, які б змусили їх так не чинити, більш ніж достатньо. Вони “розкидані” впродовж століть по всіх країнах, вміщені у виступах, застереженнях, наукових та політичних трактатах попередників. Відтоді мало що змінилося в поведінкових “нормах” Росії. Згадується давня промова члена французького парламенту 1795 року, який застерігав тодішній політикум, що *московщина загарбала Україну, Кавказ, Грузію, Крим, поділила Польщу. Загарбання чужих земель – новий крок до її занепаду. Так! Але чи ж це потворна не пожере нас, доки сама загине. Московська орда готується. Раз, другий рушить на Європу Атила, і ми загнемо, якщо не зупинимо ту азійську потвору*.

Французький історик XIX століття Ж. Мішле зазначав, що *московщина – дикунський світ, ворожий усіякому законові, насамперед моральному*. Ці окремі екскурси в минулі лише підтверджують, що політика Москві за століття практично не зазнала сутнісних змін. Навпаки, вона лише підтверджує тягливість свого імперського буття, спрямованого на поневолення та уярмлення “інших”. Справді, коли прибираються дати, прізвища, хронологія, то важко зрозуміти, в якому проміжку часових епох перебуваємо. Но імперськість, більшовізм, авторитаризм, грабіж залишаються усталеними категоріями. Їхне зрошення й утвердження відбувається (-еться) завдяки симбіозу двох деградованих станів – хитрість та підступність азійського раба та чванливість пихатість азійського ордінца.

Цю “якісну” характеристику не зміг обминути і їхній комуністичний ідеолог Маркс, нагадуючи європейцям про незмінність московської політики загарбництва. Вона полягала, на його думку, передовсім у тому, щоби *підбити світ і панувати в ньому. А метою її є не свобода, а знищення всього того, що створила Європа за тисячі років своєї культурної праці. Московський ведмідь загарбуватиме доти, до-*

ки знає, що європейці не здатні вчинити опір. Московщина покладається не так на свою власну силу, як на боягутство європейців. Тамтешні хроніки, незважаючи на ідеологічні відмінності, що містилися в своєрідних нішах монархічного, просвітницького, націоналістичного, республіканського чи соціалістичного світоглядів, мали чимало тотожностей і спільніх знаменників, оцінюючи природу Москвії. Час від часу вони торкалися тих рис московщини, нормою яких стали безперервні залякування Європи з водночас завищеними власними претензіями і вимогами (на кшталт сучасного пакету ультимативних російських пропозицій до НАТО, США), щоби отримати люфт для “поступок”, “компромісів”, “миротворчості”. Багато європейців у нинішній ситуації чомусь вибрали саме такий шлях, вдовольняючи Росію передусім позицією щодо не-вступу України в НАТО. Проте, на щастя, Вашингтон та НАТО категорично відмовилися виконувати кремлівські ультиматуми, нагадавши Росії про її підпис 2010 року під документами ОБСЄ щодо права кожної держави вільно обирати військові союзи і не змінювати власну безпеку за рахунок інших.

Водночас вони критично гостро відреагували на концентрацію російських військ біля українського кордону; на окуповані Крим і Донбас; втручання Москви у вибори; хакерські атачки; використання хімічної зброї та замовні вбивства. А виступ 27 січня в Бундестазі міністерки закордонних справ ФРН А. Бербок засвідчив певну узгодженість позиції Вашингтона й Берліна щодо санкцій проти “Північного потоку-2”.

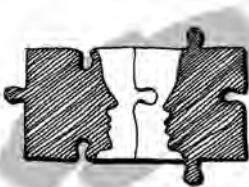
Відчинені для України двері НАТО – знаковий сигнал, оскільки слугує обнадійливою гарантією безпеки і захисту її суверенності. Адже *поза НАТО й колективною безпекою Україна весь час, допоки існуватиме Москвія, буде стикатися з небезпекою та загрозами втрати державності*. Це – аксіома.

Сподіваємося, до міжнародної спільноти приде розуміння загрозливої поведінки Росії щодо України та нарощування російських військ у Білорусі, що впливає на міжнародний мир і безпеку.

Міністр оборони Великої Британії Бен Воллес заявив, коментуючи відмову Берліна постачати озброєння Києву, що очікує сильних слів і сильних дій від німецького уряду, а не затуманювання фактів.

США та Британія щойно підготували жорсткий антипутінський пакет, який назвали “матір’ю санкцій”, узгоджуючи також свої позиції щодо відмкнення Росії від SWIFT.

Прем’єр-міністр Польщі М. Моравецький відкрито засумінівався щодо Берліна: “Чи може така країна, як Німеч

Суперечності всередині ЄС та НАТО є логічними, адже кожен член діє відповідно до своїх національних інтересів, які не завжди збігаються з колективними. Але очевидним є те, що критичні зауваги України в бік партнерів не можуть бути національними пріоритетами, оскільки нашим (і не тільки) визначальним злом залишається Московія.

Тому нам варто опонувати не позиціям найбільш надійних наших партнерів і друзів, насамперед США, а тих ворогів та недругів, які загрожують українській державності. Необхідно оперативно налагоджувати найтісніші відносини з тими країнами, які в критичні періоди відгукнулися на українські проблеми, закладаючи надійне підґрунтя для майбутніх договорів про дружбу і взаємну безпеку.

США, Велика Британія, Польща, Литва, Латвія, Естонія, Чехія, Швеція та інші країни дають підстави стверджувати постулат формування основ стратегічного партнерства. Не може не викликати схвалення заява міністра оборони Чехії Яни Чернохової про готовність відправки своїх військових в Україну (“у нас є воля допомогти Україні”) на тлі загрози військової агресії Росії. Однак не можуть не обурювати заяви президента Хорватії про необхідність ведення переговорів з української влади з бойовиками ордю.

Особливе зло котиться в Україні “своїми”. Скільки ж їх розплодилося, цих різномакітрових політично-нарцистичних вождів, новоспечених докторів, телеведучих егорових, що ненавидять Україну і очікують на путінського “візволителя”. Найкраще демонструє душевну й моральну ницість цих людей оцінка, що дается таким манкурами їхніми ж дітьми.

“Побачивши її заяву (дошка Сніжани Егорової) про підтримку країни-агресора ... відчуваю біль, сором і бажання захистити своїх дітей. Бо мені страшно за них, мені страшно, бо їхня бабуся підтримує людину, яка вбиває українців”.

Важливо, коли нами акцентується увага на Збройних Силах; мобілізації сил територіальної оборони; позиції міжнародних партнерів щодо російської агресії; санкційний політиці тощо. Однак не менш значимою для державної та суспільної уваги має стати тема місії та ролі української інтелігенції в умовах, коли існують реальні загрози українській державності, суверенітету, незалежності. Провідна сила, яка формує, оберігає й змінює націє-державотворчу ідеологію, мусить відігравати помітнішу роль у нинішній ситуації. Во лише національно свідоме, виховане на державницьких цінностях суспільство здатне протистояти ординській навалі. Найстійкіші нації завжди сильні своїм духом. Чи змобілізована нині інтелігенція навколо великої української Ідеї? Відповідь неоднозначна: від достойних прикладів служіння Україні і до проявів відкритої підтримки путінської агресії та “руськомірства”.

Варто визнати, що суспільству найбільшіше стає тоді, коли його “інтелігенція” перестає реагувати на болові точки часу, намагається “пересидіти”, по над те, стає проповідником московільства. Хоча історія весь

час нагадує нам про важкі руїни, що переслідували народ, як тільки москвофіли отримували перевагу. Адже саме їхній вплив серед політичного проводу та “свідомої” інтелігенції 1917–1921 років спричинив поразку в національно-визвольних змаганнях.

Очевидно, що й сьогодні ця тема зберігає свою актуальність. Російська війна не вичавила остаточно з українського організму москвофільську заразу. Навпаки, очікування окупаційних дій москвинів лише “підбальорило” різноформатних яничарів, манкутів, колабораціоністів. Захищені передусім “депутатством”, вони відкрито пропагують політичне москвофільство, а позбавлені цього – зраджують на культурно-освітній та інформаційній ніві, проникаючи в усі закутки громадського, наукового, мистецького життя.

Гуманітарна політика в державі відсутня. Розкидана шматками по різних відомчих квартирках, вона не представляє єдиного цілого. Віце-прем’єра з цього напряму не призначено; Рада з гуманітарної політики не діє; розроблені академічними науковими установами стратегії, які б відповідали інтересам національної безпеки України, не запропоновано; на посади окремих ректорів та “президентів” науково-освітніх закладів проникають люди промосковського заквасу. Кожен живе своїм егоїстичним “міром”. А на загрози Московії, на чутливі й суспільно значущі записи українська гуманітарна наука здебільшого не відповідає або чинить традиційно кволо, озираючись на усталені “малоросійські” теорії толочко-знатнавців.

Для чого нам потрібна здорова гуманітарна політика держави? Щоби надійно обстоювати, боронити свою Україну-Батьківщину від чужинців-загарбників, щоби ця Держава стала державою українців, а не обмосковлених мешканців з їхньою совковою ментальністю штибу “какая разніца”. А тому, нарешті, варто усвідомити відповідальним музам, що гуманітарна освіта має перетворитися не на звичайну навчальну стратегію, а бути вагомою зброєю боротьби України проти кремлівської експансії, яка не зупинятиметься і в ХХІ столітті. Причому ця освіченність має здійснюватися насирізно, стосовно всіх категорій населення, а для початку її не варто “викидати” з вишів.

Особлива увага – педагогічно-викладацькому контингенту, який сьогодні втрічі більший за армію, з урахуванням вічного правила: чиє педагоги, того й нація. Не можна жити в тривожні часи ілюзіями чи збайдулістю в замкнених вузьковідомчих середовищах, не будити народ, передовсім молодь, громадянськістю. Во за безпринципність, страх, “пофігізм” рано чи пізно доводиться розплачуватися. Згадаймо Донецьк 2009 року, коли професори історії, філології, філософії “відмовилися” від присвоєння університету імені Василя Стуса. Вони так і не зуміли тоді стати для студентської молоді прикладом та взірцем нової української ментальності. І, очевидно, спричинилися прямо й опосередковано до тих руйнівних процесів державності, що пізніше там відбувалися. Во нічо з нічого не буває. Громадяни ми виховуються!

Після страху великої війни

Віктор МОРОЗ

Завершується (але ще не завершилося!) велике протистояння між західною демократією і російською автократією за Україну. Війна від наших кордонів найближчим часом має відступити. Ми переконалися, що важливі в цьому світі – і це радує. Але оскільки ця велика геополітична гра остаточно ще не завершилася, не менш важливо на її фіналі не перетворитися на розмінну монету у великих іграх. Поки ситуація всеяє стриманий оптимізм. Але не знімає тривогу, бо ніхто з великих гравців остаточно не хоче поступитися. Крім того, дуже небезпечно блефує Росія.

У цій загостреній на весь світ геополітичній ситуації всі добре розуміють, що це не регіональний конфлікт. У пам’яті ще зовсім свіжі кадри з українського Майдану, який постав, відстоючи цінності демократичного світу. І тепер демократичний світ, якщо поважає себе і цінує свої цінності, має захистити Україну від зазіхань автократичної недоімперії, которая раптом вирішила відродитися. Не може не захистити. Захід, врешті, не має вибору, бо в іншому випадку всі розмови її залишки до європейських цінностей є лише порожніми словами.

Але захистити Україну в цьому випадку – це великий ризик втягнення у світовий конфлікт. Досвід минулого століття свідчить, що війну легше розпочати, ніж закінчити. Війна володіє власною логікою розвитку й продовження, вона досить легко і невідворотно втягує в свою орбіту багатьох учасників, які досі не мали жодного прямого стосунку до розпочатого конфлікту. І часто навіть перебувають в не зовсім дружніх стосунках із тими, кого вони в силу нових обставин просто змушені підтримати.

Кремлівські діди вчергове досягли того, чого, може, й самі не хотіли: нагнітанням страху викликали до себе ненависть і зневагу. Який уже раз у світовій історії рішення про початок війни приймає одна людина. Перед нею, як і завжди, – десяток варіантів розв’язання проблеми, найдчастіше вигаданої, якої не існує насправді. Але ця людина, якщо

в силу обставин вона надто довго перебуває при владі, до того ж при неконтрольованій владі, обираючи дилему війни і мир, чомусь обов’язково обирає війну. Мабуть, щоб не показати свою слабкість і страх втрати влади. Тож треба продемонструвати силу.

Однак ця людина з бункера Кремля – Путін – вже й сам отетерів від страху, передбачаючи трагічні наслідки. І вже не стільки для Росії, яка в будь-якому випадку приречена як імперія і до її розвалу лишилося півкроку. Найбільше він боїться наслідків для себе. Обставини можуть так скластися, що Гаага з її міжнародним трибуналом виявиться предметом заздрості для людини, которая не по лікті, а по макіту плаває в крові невинних жертв. Я вже не кажу про розірвані віковічні дружні стосунки двох братніх сусідніх народів. Тільки це варте жорсткого покарання.

Отож на запитання “Наскільки Путін самогубець?” має дати відповідь сам автократ. Не розпочавши російсько-українську війни, він ще має шанс зберегти і себе, і свою сім’ю, як і свої в важких трудах зароблені \$40 млрд, від жорсткого вироку суду. В іншому випадку його чекає доля румунсько-говядини Чаушеску.

Але все це абсолютно гіпотетичні, хоч і цілком реальні речі. Людина, которая сьогодні володіє абсолютною, ніким не контролюваною владою, дуже далека від реальностей і перебуває у власному вигаданому світі, з якого його може дістти або неміц і смерть, або жорсткий вирок на топту. Одне зрозуміло, що мислити реальними категоріями така людина може лише умовно.

Останніми днями в Росії намітилися ознаки відходу від політики ескалації війни щодо України.

Перемовини в Європі між представниками Росії та США і НАТО зайдли в глухий кут. Колективний Захід несподівано для Росії продемонстрував єдність і відданість своїм цінностям і не відступив від своїх принципів, підтвердивши засадничу умову свого блоку – політику відкритих дверей. У тому числі для України. Найшвидше, Росія цього не чекала. Вона все-таки сподівалася, що вже добряче налякала Захід війною і він змушені буде піти на поступки. І першою такою поступкою мала б стати Україна, якій НАТО назавжди відмовив би у вступі до своїх лав колективної безпеки.

Але цього разу Захід вистояв, чим просто налякав Кремль. Понад те, після згаданих переговорів НАТО й США надало Україні суперечасну зброю захисту. І це абсолютно змінило розстанов-

ку сил. Так, Росія ще має можливість практично безкарно розбомбити ті 120 цілей важливої української інфраструктури, які вони вважають критичними для життєдіяльності держави. Але на відшвидше і що це даст?

Схоже на те, що українці при безумовній підтримці колективного Західу пощасти не запросять і не погодяться на умови ганебного для себе миру. А наземна операція, найшвидше, не даст бажаного результату, бо нам уже є чим оборонятися, і росіяни лише залишать на полях України весь свій танковий потенціал. І багато метабору. А найголовніше – закопають тут назавжди ідею імперії, розпочавши крах величезної, архаїчної і жорсткої держави.

У руслі нової ситуації “несподівано” виникла ідея комуністів Росії, котрі запропонували визнати ЛДНР незалежними державами і внесли відповідний законопроект в російський парламент. І цю ідею не відкинули ні в Кремлі, ні в Думі. А отже, десь там вона й народжувалася як запасний варіант відступу. Звичайно, все це російські пропагандисти могли б почати як черговий успіх російської політики. Хоча насправді це було на найбільшим провалом російської політики, бо засвідчило б, що Кремлю не вдалося залікати й зламати Захід і поставити Україну в російське стійло, як він цього й прагнув. Крім того, це б поставило хрест на Мінських угодах і звільнило Україну від обов’язку якщо її не виконувати, то постійно відбиватися від страшенно невигідних для країни зобов’язань, взятих під стволом російських гармат. А Донбас, який у цьому випадку має повісити собі на шию Москва, повернеться до України на її умовах при зміні російського режиму, що, своєю чергою, не за горами.

Звичайно, це не знімає повністю небезпеку початку широкомасштабних воєнних дій Росії за будь-якого спрятливого повороту подій. Або чергового психічного нападу кремлівського автократи. 130-тисячне військо поки залишається на нашому кордоні разом із танками, гарматами, “Градами” й “Іскандерами”. Але це показує, що силою Україну Росії не повернти, на що й був останнім часом розрахунок у Кремлі. Тобто російські лідери прагнули знову зробити українців рабами, а Україну – заштатною провінцією. Во дружи силоміць і під стволами гармат не запрошують. Але ідея силового повернення України, схоже, зазнала краху. Хочеться вірити, що остаточного. Во інакше в цю казарму чи сарай ніхто добровільно не піде. Чи не так?

Запрошуємо

21 лютого, у Міжнародний день рідної мови, у Національному музеї літератури України (вул. Богдана Хмельницького, 11, станція метро “Театральна”) о 17-ї годині відбудеться презентація книги лавреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка Павла Мовчана “Вертикаль слова”.

Слова. Про час, у якому жив, і про людей літератури і мистецтва” (видавництво “Ярославів Вал”).

Учасники: Юрій Буярек, Любов Голота, Дмитро Дроздовський, Світлана Короненко, Кирило Стеценко, Ігор Павлюк, Сергій Присухін, Людмила Таран, Дмитро Чистяк, Георгі

54. ВОРКБУК

Не доводять, що мовою влади є мова освіти. Чужа освіта – чужа влада і чужа мова. Якщо в часі окупації та СРСР московсько-український суржик кодифіковано через лексикографічні праці, зокрема однадцятитомний тлумачний Словник української мови (1970–1980 рр.) і перекладні російсько-українські та українсько-російські словники (РУС–1937, РУС–1948, РУС–1968, УРС–1953–1963) та асимиляційний правопис 1933 року, що діяв в Україні до 2019 року, то сьогоднішня злендаціоналізована освіта, закамуфльована під реформу, стала основним провідником англо-українського суржiku в його найпоказовішому вияві – *англоварваризації*, коли англізм переносять в українську мову з англійського тлумачного чи перекладного словника без перекладу.

Яскраве підтвердження цього – складні лексеми з основою *ворк-* (*work-*): *воркбук* і *воркшоп*. За логікою наших англізаторів від освіти слід очікувати, що освітні тексти заряснюють і іншими словами зі складником *ворк-*: *work-bag* “робоча сумка, мішечок з рукоділлям”, *work-box* “робоча шкатулка для шиття”, *work-room* “робоча кімната”, “приміщення для роботи”, *workpeople* “робочий люд”, *work-shy* “ледар, нероба”, *work-table* “робочий столик”, *workweek* “робочий тиждень”, *workwoman* “робітниця”, *workworn* “виснажений важкою працею” та ін.

Англізм *воркбук* дістався не будь-якого освітнього тексту, а саме того, що покликаний демонструвати правильність та естетику самої української мови через художню українську літературу за шкільною програмою: “Воркбук з української літератури для підготовки до ЗНО-2022”.

Цікаво, що допоміжний посібник для вивчення англійської мови, наприклад для 4-го класу, має цілком відповідну назву: “Англійська мова. Робочий зошит. 4 клас”.

Отже, чи має підстави український філолог, на відміну від англійського, називати звичний та віддавна випробуваний “робочий зошит” *воркбуком*, зокрема, тоді, коли це слово не містить жоден тлумачний словник української мови та словник чужих слів? Запитання риторичне.

У тлумачних англомовних та етимологічних словниках прочитаємо, що це *робочі зошити* чи *підручники* в м'якій обкладинці, які видавали студенти в Америці від 1910 року. Зазвичай *робочі зошити* заповнені практичними завданнями та порожнім простором, щоб туди можна було вписати відповіді. Дивіться більше про це:

workbook – 1910, from WORK (Cf. work) (n.) + BOOK (Cf. book) ... *Etymology dictionary*

workbook – [wɜrk'book] n. 1. a book based on a textbook or course of study, which contains exercises and questions for use by students 2. a book of operating instructions 3. a book in which one keeps a record of work planned or done ... *English World dictionary*

workbook – UK ['wɜ:(r)k,bʊk] / US ['wɜrk,bʊk] noun [countable] Word forms *workbook*: singular

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

55. ВОРКШОП

З цього ж тематично-простору англізм *воркшоп* (*workshop*): “Дискусія-воркшоп “Цінності нової української школи” (Чолак В.А. Воркшоп ЗНО. Випуск 23).

Як свідчить перекладний словник та вузькогалузеві словники, ця багатозначна лексема також має давно апробований український переклад, що сповна покриває номіноване поняття:

workshop ['wɜ:kʃɒp] n майстерня; цех; ~ committee цеховий комітет (AUC, с. 1686);

workbook plural workbooks a book for students that contains exercises and has spaces in which to write answers ... *English dictionary*

Workbook – Workbooks in the American education system, are cheap, paperback textbooks, issued to students. Workbooks are usually filled with practice problems, where the answers can be written directly in the book. Advantages Workbooks are often used in... *Wikipedia*

workbook – [[t]wɜ:(r)kbu[k]/t]] workbooks N COUNT A *workbook* is a book to help you learn a particular subject which has questions in it with spaces for the answers ... *English dictionary*

workbook – skaiciuoklės knyga statusas T sritis informatika apibrėžtis Pagrindinis ūskaičiuoklės dokumentas. Skaiciuoklės knygoje gali būti vienas ar daugiau ūskaičiuoklės lakoštų. Dar vartojama darbo knyga. pavyzdys(iai) skaičiuoklės knygos eksportas,... ... *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*

workbook – noun Date: 1857 1. a worker's manual 2. a booklet outlining a course of study 3. a record of work done 4. a student's book of problems to be solved directly on the pages ... *New Collegiate Dictionary*

workbook – /wɜrk book/, n. 1. a manual of operating instructions. 2. a book designed to guide the work of a student by inclusion of questions, exercises, etc. 3. a book in which a record is kept of work completed or planned. [1905 10; WORK + BOOK] *** ... *Universalium*

workbook – noun a) A book used by a student in which answers and workings may be entered besides questions and exercises b) A book, used by a business, containing a record of work to be done, or work completed ... *Wiktionary*

Крім того, в англійській мові це слово має розлогий синонімний ряд: *Domesday Book*, abecedarium, abecedary, account book, address book, adversaria, album, alphabet book, annual, appointment calendar, appointment schedule, battledore, blankbook, blotter, calendar, casebook, cashbook.

Відповідно до перекладного англо-українського словника, *work-book* ['wɜ:(r)k,bʊk] – це багатозначний іменник, утворений способом складання двох слів *work+book* (праця+книжка): 1. збірник вправ; 2. робочий зошит; конспект (курсу лекцій і т. ін.); 3. інструкція (для машини тощо) (AUC, с. 1685). Тому нема жодної потреби без перекладу вживати те, що перекладено.

описовим зворотом *пояснювальний відеоролик*.

Цікаво, що ця лексема має таке ж недоречне вживання в маркетинговій царині, як *explain business story* – тобто *пояснювальний відеоролик* для представлення продукту, послуги чи компанії, що водночас навчає, розважає і дає корисну інформацію глядачам.

Інша річ з дуже поширеною лексемою *мем*, що має два значення:

1. зображення, відео, фрагмент тексту тощо, як правило, гумористичного характеру, які копіюють та швидко поширюють користувачі Інтернету зазвичай з незначними змінами;
2. елемент культури або системи поведінки, що передається від однієї особини до іншої шляхом наслідування або іншим **негенетичним** шляхом.

Характерно, що лексема *мем* має свого автора. Його вперше вжив у книзі “Егоїстичний ген” (1876 р.) британський біолог-еволюціоніст Річард Докінз, утворивши від грецізма *mimēta* “*те, що імітується*” за зразком гена” (себто друге значення іменника). Очевидно, що ця лексема перебуває в одному словотвірному гнізді з грецізмом *mīmos* “лицедій”: 1. народна вистава у Стародавній Греції і Римі; 2. актор такої вистави; 3. актор пантомімі (CIC, с. 482).

З огляду на стислий аналіз лексико-семантичного поля цього англізма та його про

зиками, – це ефективна форма показу, тлумачення чи пояснення матеріялу. На цьому тлі мінливової реальноти в нашу мову, зокрема в освітню царину, заходить черговий англізм, *експлейнер* – та ще й у контексті з українською мовою та літературою:

“Експлейнер про історію та особливість української мови – текст і відео. Лонгрід та велике відео було представлено незадовго до Дня української писемності й мови” або “Дивіться прем'єру відеоексплейнера “Що таке українська література?”

Наразі, як нам відомо, лише термінологічний словник з математики та інформатики пропонує переклад цього іменника як блок пояснень (в експертних системах) (Є. Мейнарович, М. Кратко. Англійсько-український словник з математики та інформатики, 2010).

Якщо давнє латинське запозичення *семінар* (< *seminarium* “розсадник”) зі значеннями 1. у вищих навчальних закладах – особлива форма групових занять студентів з якогось предмета або певної теми; 2. групові заняття для певної спеціальної підготовки, підвищення кваліфікації (CIC, с. 826) давно увійшло до лексичної системи нашої мови, то питомий відповідник *робітня* (*robītīa* + -n-я за аналогією до читальня, спальня, їдальня, приймальня та ін.) – це саме те, що варто активізовувати саме зараз, аби протистояти неоанглізації, позаяк це давній синонім до *майстерня*, *ательє*, *цех*: “Я в останньому році був тільки один раз в робітні Новаківського....” (Голубовський) (Хобзей Н., Сімович К., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г. Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів, 2012, с. 638); *робітня*; (кравецька) *ательє*; (мистецька) *студія*, *малярня* (Караванський Святослав. Практичний словник синонімів української мови. П'яте вид. Львів: БаК, 2014, с. 210; 527 с.).

Отже, *робочий зошит* замість *воркбук*, *семінар*, *робітня* замість *воркшоп*.

З огляду на стислий аналіз лексико-семантичного поля цього англізма та його про

значення і набуло стилістичної маркованості та широкого вживання.

Звідси наш словотвірно-суфіксальний похідник на **-н-я мемарня** за аналогією до читальня, їдальня, вітальня, лікарня тощо. Відтак *мем* вможливлює складний текст подати доступно, образно і весело. Така собі методично-методологічна інфантілізація навчального процесу, названа латинізмом *візуалізація*.

Якщо до грецізму *mīmos* віддавна функціює український відповідник *лицедій*, то *мем* (а не *mīm*, як у мові-джерелі) з огляду на його фонетичну невимушеність і лексичну влучність легко зайшло в систему нашої мови і не викликає системних застережень ні у фонетичному (відсутність збігу голосних чи приголосних), ні морфологічному (вписаність в українську відмінкову парадигму), ні словотвірному (мемарня, мемар, мемарити, мемки, мемчики та ін.) планах.

Отже, не *відеоексплейнер*, що рве всі норми нашої фонетики і не творить нового поняття (денинотат) і значення (сигніфікат), а *відеопояснювач*, *відеотлумач*, *відеоролик* (з варіантом *відівто* в першій частині слова), проте цілком прийнятна лексема *мем*, з огляду на фонетико-морфологічну структуру та лексико-семантичне наповнення.

56. ЕКСПЛЕЙНЕР. МЕМ

Сучасна фрагментарна супільність, що почасти зумовлена швидкоплинним ритмом життя, потребує доступної інформації в малюнках-картинах, відео, відеоінфографіці, 2D-, 3D-графіці, персонажій анимашії, схемах чи навіть у так званих *мемах* (англ. *memes*).

Звісно, в час вибуху відеознімань, ніжно названих *відо-*

Юлія КАМІНСЬКА

Кінець року старого і початок нового – традиційний час змагання між минулим і майбутнім. Це змагання втілюється не лише в тому, що ми підбиваємо підсумки та складаємо плани, а й у структуро-ваних наративах, які звучать під час наукових зустрічей. За традицією, яка склалася упродовж останніх кількох років, шановане наукове товариство зібралося онлайн на III Міжнародну наукову конференцію з циклу “Філософія буття в его-документах українських письменників, художників та кінематографістів (від часів Пилипа Орлика до сучасності)”. Наприкінці грудня 2021 року відбулася конференція, яка об’єднала представників наукової еліти з Польщі, України, Франції та Угорщини. Тема обговорення: “Автори щоденників як свідки епохи”. Натхненником, організатором та керівником нинішнього онлайн-зібрання виступила очільниця творчої Майстерні польсько-українських літературних відносин кафедри україністики Варшавського університету професор Валентина Соболь. У вступному слові вона наголосила на тому, що подібні зустрічі формують і змінюють основи нашого буття і є справжнім святом для науковців. Учасників конференції привітали також декан з наукової роботи факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету професор Ева Жебровська і керівниця кафедри україністики доктор Катажина Якубовська-Кравчик.

Модераторами першої частини конференції були професор Тереса Хинчевська-Геннель, керівник кафедри новітньої історії та джерелознавства на факультеті історії та міжнародних стосунків (Білостоцький університет) та доцент кафедри бібліотекознавства та інформології Ігор Стамбол (Інститут журналістики Київського університету ім. Бориса Гріченка).

Тематичне заглиблення в історичні контексти, сповнені глибоким філософським світоглядним змістом, розпочалося з доповіді професорки Оксани Сліпушко, доктора філологічних наук, керівниці кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості в дидактично-науковому Інституті філології (Київський національний університет ім. Т. Шевченка). Темою її виступу була “Ідея свободи у твор-

Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету, довгий час викладав у Колегії Павла Галагана. Досліджував історичну фонетику української мови, автор “Нарису звукової історії малоруського наріччя” (1876). Вивчав Пересопницьке Євангеліє (“Опис Пересопницького рукопису XVI ст.”, 1876), першим показав значення “Енейди” Івана Котляревського для формування нової української літературної мови. Автор шкільних підручників: “Теорія

Філософія буття в его-документах

часті середньовічного книжника Іларіона”, який надавав особливого значення дослідженням давньоруської філософської думки. У доповіді наголошувалося, що визначальні проблеми буття індивіда, зокрема свобода волі та вибору, вперше були осмислені через образи-символи у “Слові про Закон і Благодать”. Це стало найвищим вивавом свободи. Україна прийняла східний тип християнства. Авторка проаналізувала два вектори утвердження християнства на Русі – офіційний розподіл на православ’я і католицизм. Фактично Візантія для Русі стала посередницею між Азією та Європою і діалог з нею вибудовувався на прагненнях молодої у плані християнства Русі до рівності, незалежності, самодостатності.

Професор кафедри новітньої історії інституту історії Варшавського університету Мирослав Нагельський у своєму виступі проаналізував постаті полководця Антона Ждановича на тлі діаріуша і кореспонденції гетьмана литовського Януша Радзивіла. Основні сенси, які вирінають з архівних щоденникових надр, полягають у тому, що потрібно йти на певні поступки запорізьким козакам... Гетьман литовський дотримувався думки, що попри війну з Москвою 1654 року необхідно умовити Хмельницького на розірвання союзу з Москвою.

Виступ академіка НАН України керівника кафедри полоністики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Ростислава Радищевського було присвячено проблематиці листів Йосипа Верещинського. Науковець зібраав, проаналізував, перевів з мови польської на українську, а також підготував до друку унікальні листи про Україну Йосипа Верещинського.

Прикметою сьогодення стає та обставина, що жанр щоденника дедалі активніше стає об’єктом більш пильного й самостійного дослідження. Нині широко досліджується теорія і практика давнього щоденника, не в останню чергу щоденника подорожні. Теоретичні засади для типологічного вивчення європейської щоденникової прози, викладено в наукових розвідках.

Кандидат історичних наук Андрій Бовгиря (Інститут Істо-

рії НАН України) у своєму виступі розкрив зміст матеріалів про політичні репресії в Гетьманщині у XVIII столітті. Науковець ретельно і уважно розглянув правове підґрунтя цього явища, його вплив на соціально-політичне життя козацької автономії, фігуранти й мотиви, а також зміст доносів, які становлять собою цінне джерело для реконструкції процесів ідентичності та формування політичної ментальності українського населення ранньомодерної доби. Проаналізовані документи є надзвичайно інформативними в контексті повсякденного, несакрального сприйняття влади, її атрибутів, є свідченням обізнаності пересічних мешканців української автономії у політичних подіях.

Науковий співробітник кафедри новітньої історії та джерелознавства на факультеті історії та міжнародних стосунків, професор Маріуш Дроздовський (Білостоцький університет) проаналізував велич постаті Івана Мазепи в період XVII–XVIII століть та в контексті сучасної України. Акцентував на неоднозначності та багатогранності цього образу. Документи свідчать про шляхетське походження Івана Мазепи, про його дбайливе ставлення як гетьмана до інтересів політичних, господарських, економічних...

Другу частину конференції було означенено темою “Батько і син” та присвячено 350-річниці від дня народження Пилипа Орлика (1672–1742) і 320-річниці від дня народження його сина Григорія Орлика (1702–1759).

Модераторами виступили доктор з кафедри Україністики Інституту слов’янської і балтійської філології гуманістичного факультету ім. Лоранда Етвеша в Будапешті Оксана Ковач та професор Маріуш Дроздовський.

У своїй доповіді професорка Валентина Соболь проаналізувала розшифрований фрагмент діарії Пилипа Орлика з травня-червня 1730 року через порівняння оригінального рукопису зі скороченою копією анонімних польських палеографів. Це найбільш емпатичний фрагмент про щасливу зустріч Пилипа Орлика з сином Григорієм Орликом. Син привіз для батька лист від короля Станіслава. Що-

денникові нотатки батька-гетьмана про 25 днів перебування сина-дипломата в Салоніках позначені вибухом радості і смутку, надміром інформації – часом абсолютно неспівірної, де все нараз, як у бароковій скрині: справи родинні водночас із дипломатичними ідеями та заходами і неспростовні факти, чутки та плітки. Дипломатичні заходи для гетьмана важили найбільше, бо відновили втрачену вже надію вирватися з неволі, об’єднатися з родиною.

Завідувачка кафедри українських студій Інституту східних мов (Париж) професор Ірина Дмитришин у своєму виступі проілюструвала дипломатичну та військову діяльність Григорія Орлика – видатного сина українського гетьмана Пилипа Орлика, а також його внесок у державницький фундамент Франції та України. Ірина Дмитришин є авторкою сучасного дослідження “Григорій Орлик або Козацька нація у французькій дипломатії” (Tempora, Київ, 2019).

Вона наголосила на тому, що у Франції залишилася ще одна сила-силена документів про Григорія Орлика, розкиданих по архівах. В гетьманській столиці Батурині, де народився Григорій Орлик, на знак вшанування пам’яті видатних батька і сина у Національному заповіднику “Гетьманська столиця” планується відкриття виставки, яка розкриє сторінки історії їхнього життя та відтворить маршрути долі.

Докторант Гуманістичної Докторської школи Варшавського університету Давид Бзорек новаторським чином виклопонував мотиви приязні і самотності у “Подорожньому діарії” гетьмана Пилипа Орлика з 1720–1723 рр. Предметом дослідження науковця є его-документи, зокрема щоденникові записи щодо мотивів самотності та приязні в початковій частині, виданій у 1936 році у Варшаві, діарія подорожнього гетьмана Орлика – тому фрагмент, який з повним правом може називатися подорожнім.

Модераторами третьої частини “Виклики ХХ–ХХІ століть” виступили професори Оксана Сліпушко та Мирослав Нагельський.

Професорка Тереса Хинчевська-Геннель (м. Білосток) означомила присутніх з діяльністю і

концепцією думок двох науковців – італійського славіста-мовознавця Рікардо Піккіо та українського історика-краєзнавця Ігоря Скочиліса. Відомі науковці не були знайомі, як наголосила сама доповідачка, розділяли їх два покоління, але людська думка не має віку.

Доповідь на тему “Егодискурс українського шістдесятництва як зраз епохи вивільненої свободи” представила професорка Людмила Тарнашинська (проводна наукова співробітниця Інституту літератури НАН України). Науковиця проілюструвала зраз епохи “вивільненої свободи” на прикладах щоденників Івана Дзюби, Леся Танюка, Івана Світличного, Ірини Жиленко, Валерія Шевчука. Цей досить розгалужений егодискурс висвітлив складний внутрішній світ людей, вимушеного перебувати у складних трансформаційних, часто межових (поміжні утиスキ, арешти, заслання) умовах.

Про сучасний стан україністики та історію її становлення в Угорщині розповіла у своєму виступі кандидатка філологічних наук, мовознавиця Оксана Ковач (Будапештський університет). Історія виникнення україністики починається з кінця XIX – початку ХХ століття і тісно пов’язана саме зі столичним Будапештським університетом.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри бібліотекознавства та інформології Ігор Стамбол (Інститут журналістики Київського університету ім. Б. Гріченка) присвятив свою доповідь особливостям створення книги мемуарів первого дипломатичного призначення Незалежної України та первого посла до Росії Володимира Крижанівського.

Конференція завершилася жвавою і результативною дискусією, під час якої було підбито підсумки наукового року і окреслено майбутні плани. Зокрема, професор Ростислав Радищевський запропонував продовжувати й надалі традицію книжкових презентацій і обміну свіжими науковими виданнями у ході майбутніх конференцій, які мають відбуватися обов’язково живо. “Все в наших руках, тому не маємо права їх опускати”, – резюмувалася організаторка зустрічі професор Валентина Соболь.

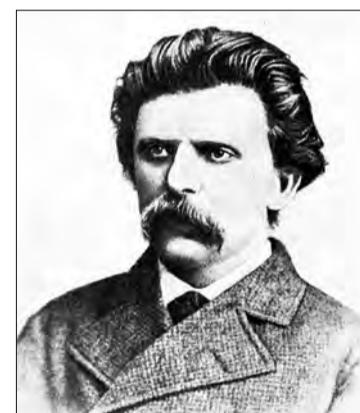
концепцію безперервного розвитку українського народу, його мови і культури з часів древньої Київської держави Русь.

Сергій Єфремов писав про нього: “Видатний український вчений. Разом з тим був і живим, чутливим громадянином своєї батьківщини, який болів її болями, хто на собі відчув до певної міри її гірку долю”.

Після інсульту в 1893-му в Павла Житецького не діяла права рука. Аби продовжувати наукову діяльність, навчився писати ліво. Боротьба з хворобою залишала багато сил в останні роки життя. “Читаю і пишу не менше 10 годин в день. Так проходить день за днем, тиждень за тижнем у виснажливій боротьбі з собою”, – писав він у листі до сина.

Помер 18 березня 1911 року в Києві.

Північно-східний відділ УНІП (за матеріалами рубрики “Історичний календар” офіційного сайту Українського інституту національної пам’яті)

Павло Жите茨ький

в сенсі просвіти народу, збереження його культури, мови, літератури, але й дітей своїх нащуч.

Павла Жите茨ького називають патріархом українофільства і першим істориком української мови. Автор близько 30-ти грунтовних праць з історії української мови, літератури і фольклору. Зробив величезний внесок у розробку принципів і критеріїв українського правопису. Обґрунтував

Київська громада. 1874 р.

"Він обертає обрій до кожного українського серця, аби ми могли добре розглядіти простір".

Галина ДАЦЮК,
журналістка

*Кожна нація несе
відповіальність перед людством
за те, як доглянуті її поля.*

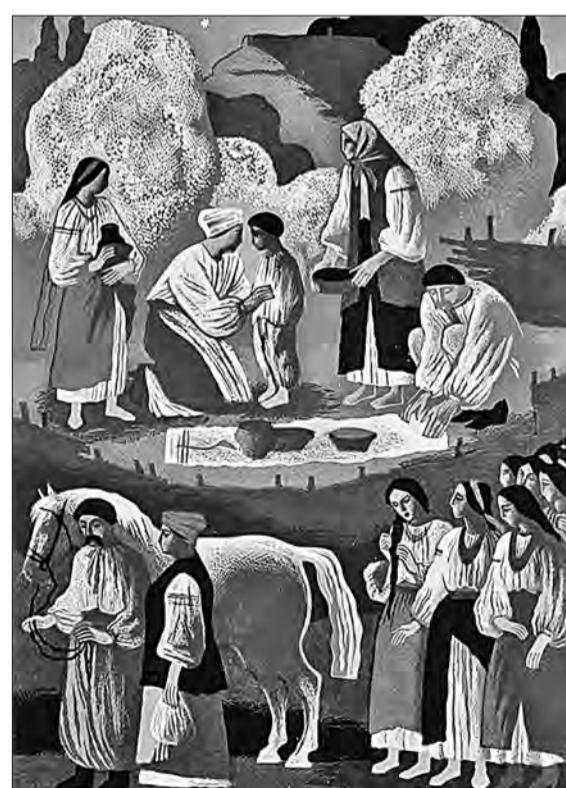
Олександр ІВАХНЕНКО

Спочатку вони побачили сонце з рідних берегів: він – з українського Удаю, вона – з японської Ісудзу.

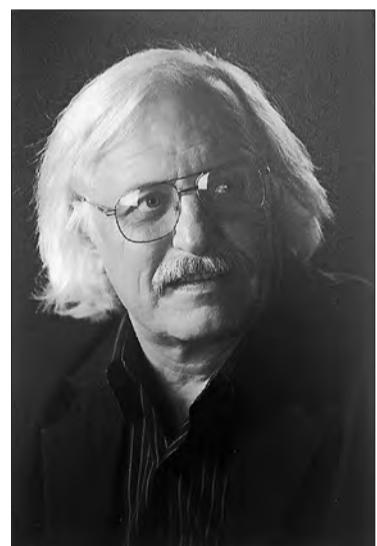
Хлопчиком він дивився на світило крізь кольорове скельце, бачив, як воно сідає на воду, чудувався з небесного проміння, що купалося в річці, розганяв золотий диск на плесі, проводжав червонастий круглячок за надвечірне село. Його дитинство підростало в сонці і заповнювало ним пам'ять кольору, смак кольору, красу кольору, радість кольору.

Дівчинка бачила червону сонячну кулю на прaporі своєї батьківщини – країни Сонця-хочить, дізналася, що богиня Сонця – Аматерасу, і мріяла про подорожі, далеко, аж за сонце.

2006 року Олександр подивиться на сонце її батьківщини очима своїх картин, презентуючи персональну виставку, приурочену Днем української культури в Японії. Міорі зустрінє сонячний схід в Україні 2008 р., відвідавши і полюбивши цю землю. І відчує, як багато сполучних ліній, спорідненої символіки у їхньому мистецтві та й загалом японській та українській культурі.

Перед вічністю Удаю

Олександр Івахненко народився на Чернігівщині, в с. Манжосівка Прилуцького району. Його дитинство минало на мальовничих берегах Удаю, який згадується вперше шість століть тому і пливє по Україні 347 км до Сули. У рідному селі Сашко закінчив початкову школу, затім Прилуцьку художню студію, якою керував І. М. Трінчук-Задорожній. 1961 р. вступив до Київської середньої школи ім. Т. Г. Шевченка. Вищу освіту здобув у Київському державному художньому інституті в майстерні книжкової графіки (1968–1974). Навчався у таких відомих художників, як В. І. Касіян, В. Я. Чебанік. У 1976–1979 рр. працював над своїми роботами в творчих май-

стернях Академії Мистецтв СРСР в Україні під керівництвом Михайла Дерегуса.

Здобувши прекрасну освіту, зустрівши чудових вчителів, сформувавшись під впливом української художньої школи, Олександр Івахненко став чи не найяскравішим представником образотворчого мистецтва, що поєднало новаторство і глибоку національну традицію. Близьку працювали у галузі графіки, монументального та станкового живопису. Його творчість пронизана духовністю, любов'ю до України, знанням її історії, прочитанням і засвоєнням її культурної спадщини. Його тонке відчуття, психологізм, ліризм наповнюють кожну картину живою силою, що передається усім, хто споглядає Івахненкові картини. Його метафоричні одухотворені роботи, як посланці України у Всесвіт. Тут нема нещирості – лише правдивий чистий голос Художника. Цим сонячним голосом він писав ілюстрації до Шевченкового Кобзаря і монументальні розписи в Каневі.

З Чернечої гори він творив Україну довершеною любов'ю й унікально – івахненківською технікою, розписуючи вестибюль Національного заповідника Тараса Шевченка, ілюструючи його твори (1982, 1984, 1988): "Садок вишневий коло хати", "Поеми", "Поезії" в 2-х томах ("Кобзар").

Він обертає обрій до кожного українського серця, аби ми могли добре розглядіти простір, перспективу і попрацювали з картиною. Для художника це було надзвичливим – активне сприйняттям глядачом його картин. Щоб душа і совість працювали. Щоб, розглядаючи його кольори і метафори, рідні мотиви, символи, ми сагали глибин і підносiliся до неба. І розуміли, що Україна справді унікальна, красива і прецикава країна, – музикою, словом, піснею, народним одягом, мистецтвом.

Він став членом-кореспондентом НАМУ, заслуженим художником України, лавреатом Державної премії імені Т. Г. Шевченка. Викладав на кафедрі графіки Київського політехнічного університету. Твори Олександра

люцію Гідності, побачивши свою останню персональну виставку "Того великого вогню непоборима сила..." до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. Залишивши задуми, справи і любов, яку заповідав дононці, онукам і нам.

Японія могла не до кінця зrozуміти Художника з України, який зробив своєю виставкою 2006 р.

прорив в українсько-японських культурних взаєминах. Але вона відчула його Україну, любов і споріднену з Японією сонячну енергію.

Під охороною Ісе Джінгу

Іната Міорі народилася в Японії, закінчила Університет мистецтв Тама (Токіо), відділення живопису. У 1991 році переїхала до Нью-Йорка. Це змінило її життя. Вона побачила великий світ, про який мріяла. Він був цікавий, барвистий. І здавався дуже стабільним. 1995 року Іната дебютувала з фотовиставкою в Гарвардському університеті.

Але 11 вересня 2001 р. з вікна своєї квартири в Нью-Йорку вона побачила теракт над Всесвітнім торговельним центром. І її стабільний, на перший погляд, світ обвалився. "Це змусило мене глибоко задуматися, в якому напрямку повинні рухатися люди, яким шляхом нас спрямовують боги по всьому світу. Я хотіла стояти на місцях, які вважаються місцем молитви, щоб зрозуміти... Я відвідувала святі місця світу, продовжуючи фотографувати кожне, щоб побачити, чи зможу знайти якісь відповіді".

Під невидимою охороною Ісе Джінгу вона почала мандрувати. Знімала церемонії, ритуали, святыни, храми... Японське синтоїстське святилище ще з часів IV ст. до нашої ери стало відправною точкою до розуміння себе і витоків рідної землі. Іната Міорі збагнула, що природа здатна дати велику силу, любов, наповнити

дущу абсолютною красою. Вона побачила, яка прекрасна її земля Японія, на якій не бувала майже 16 років, живучи за кордоном. Іната ніби розпушила очі і відкрила серце на рідний світ. І це її вразило так сильно, як вогонь, що вирвався з палаючих “близнюків”. Природа напоїла її любов'ю, загоїла рани і виплекала радість.

Коли Міорі побачила картини художника Олександра Івахненка, вони потрясли її одухотвореним образом ще не знаної України. 2008 р. мисткиня вже відвідала її, щоб надихнутися красою. Зробила в Україні серію прекрасних світлин, продемонструвавши їх в Посольстві України в Японії. Виставка світлин Іната постійно експонується в українському посольстві у Японії. Під час прийняттів, свят, перемовин гості і дипломати знаються з Україною зі світлинами Міорі.

Її фотовиставки демонструвалися в ООН, Колумбійському університеті, Нью-Йорку, музеях і галереях Японії, США, Ізраїлю, Монако. Іната – авторка колонок у Washington Post, Japan Times. Альбом з її роботами прем'єр-міністр Японії Абе презентував під час саміту країн Великої Сімки 2016 р. І от у Києві.

Україна – Японія: відлуння душі

Олександр Івахненко, на жаль, не дожив до дня, коли ідея втілилася. Але ми, на щастя, можемо побачити її і порозмислити. І вкотре “розвути” глибинні метафори, закодовані на полотнах Івахненка, одного з найпотужніших художників України. Його особливий гарячий сонячний колір, який ніби пробивається магмою тисячоліть на лиці України, не сплутаєш ні з чим. “Івахненко – митець, який несе красу століть... перед вічністю”, – вважає народний художник України Василь Перевальський. Категорії вічності Івахненка – це не про славу художника, а про його любов – Україну і Жінку. Кожне полотно він виписував, маючи в серці виплекану вічність любові до рідної землі. Відчував її, розумів її, чув її пісню і творив пісню в картинах. Але переповісти музику Івахненка неможливо, її треба бачити, щоб чути.

Почути пам'ять води. Бо ж на берегах Удаю минуло дитинство. Бо вода несе інформацію

тисячоліть, бо це святий образ для нашого народу, де у кожній краплині – Всесвіт і сила. Про це його “Пам'ять води”, “Жива вода”, “На Удаї”, де і стрічки лепеха (аїр, татар-зілля), і стрічки у дівочих косах при місяці – обереги пам'яті. У Міорі фотографія про пам'ять має назву “Шьогу, святилище у внутрішньому храмі, де перебуває дух богині Аматерасу”.

Фотографія і картина йдуть у парності, демонструючи одну тему. Збір багатого врожаю, плодючість – на полотнах Івахненка під назвою “Спаса”, “Обжинки”. “Свято збору врожаю”, “Підношення врожаю богам”, Нуйбасай, Каннаме-сай відображені на світлинах Іната, де прочитуємо урочистість, пошану до природи і злиття з нею.

Картина “Свята зелені”, “Осіннє очищення” Івахненка і світлина “Встановлення головних дверей під час ритуальної відбудови храму” Іната – поруч. Природа, очищаючи людину вогнем і сонцем, робить її богоідною.

Простору багато в Іната Й Олександра. Художник любив простір, надавав їому, як і ко-

на якій жито, соняшники, колосся. Тут калина, ковила, дивовижні квіти у вінках, насіння. Усе органічне, яке занурює людину в природу, даючи розуміння, що людина – це частинка природи. Картини Івахненка органічні. Природні на одному полотні наша сучасниця, жінка княжої доби і кам'яна баба як концентрація жіночої пам'яті роду. І художник був природнім і органічним. Його світло, сонце, людина, лепеха – це все Україна, абсолютна природня його любов.

“Завдяки синтоїзму я відчула пошану до природи, зрозуміла, що ми є частинкою природи”, – зізналася Іната Міорі, для якої світло і ліс – теж частинка божества.

Для нього божественний промисел – у материнстві, українська вічність у колискових. І ми їх чуємо, як бачимо його сонце. Ми слухаємо його “Весну” у вишневому квіті і вгадуємо українську пелюстку у японській сакурі біля мосту Уджі.

І водночас розуміємо, що мотиви і філософія можуть бути подібними, але самобутній почерк художника Олександра Івахненка – нерозчинний, без домішок і вікраплень. Як неповторний Тарас Шевченко з “Садком вишневим...”, теж великий художник. Білу пелюстку шевченкового садка, як метафору України, ми відчуваємо на всіх полотнах Івахненка. У жіночих образах Івахненка ми бачимо Шевченкову Оксану, Марію. І Наталку, Олександрову дружину, – єдине кохання на все життя. Коли вона молодою відійшла за обрій, він не мав особливого бажання ні творити, ні жити. Ніби розтанув у сонці. Залишивши у спадок картини, які занурюють нас на таку удаївську глибину, звідки видно зорю, колиску, сонце, і якщо пірнути, затамувавши подих, винесеш білу лілею Богоматері в зубах.

Словом, лаконічна за обсягом представлених робіт виставка художника Олександра Івахненка безкінечна у прочитанні та осмисленні. Давно не було такого джерельно чистого концентрату, такого вияву глибокого смаку, такого фантастичного проекту високого духу, смисл якого – не лише побачити, а відчути побачене. Художник зізнавався, що не називає свої роботи, даючи тим самим простір кожному, хто споглядає. Насамперед, простір *відчуття невидимого*. Бо й Івахненко – це не лише досконалість видимих ліній і світла, а енергія, яка б'є з полотна. Це коди святості України. “Ти не уявляєш, яка близька мені Україна!” – колись захоплено сказала Марії Певній фотохудожниця Іната Міорі, побачивши і відчувиши нашу прадавню землю. “Японія рідна мені”, – зізналася Марія Певна, близькуча організаторка виставки, яка мешкала в Японії, опанувала японську, виростала з батьковими картинами і його світом. “Коли ми переходимо Уджі, що понад річкою Ісудзу, і йдемо до Ісе Джінгу, ми долаємо відстань довжиною 2 тисячі років і повертаємося до ви-

токів Японії”... Споріднені коди України і Японії міг дістати з глибин пам'яті і чистої душі тільки великий художник, як Олександр Івахненко. І запропонував сьогодні нам, додавши впевненості в тому, що українське мистецтво і митці – найвищого світового рівня. Про це сказав на відкритті виставки його вірний побратим, що один дивовижний художник України Олександр Мельник.

Відчути його – все одно, що причаститися Богом. За цим зціленням до Олександра Івахненка у День дипломатії і рівнодення прийшло море побратимів і шанувальників його творчості. І сказали стільки хороших слів, скільки він не почув за все життя.

Торі в сонячному ореолі біля мосту Уджі, – “це подорож з нашого світу у світ богів, і подорож у прекрасне майбутнє”, – на думку Іната.

Яким буде майбутнє, залежить від нас, які “відповідають за порядок в домі, які повинні шанувати своїх предків, плекати красу і творити духовність”, – вважав Олександр Івахненко. І передав нам як духовний заповіт картину “Благослови, земле”.

Нодзомі: прагнення краси

Від задуму до втілення виставки “Україна – Японія: відлуння душі” – тисячі кілометрів доріг і років в часовому просторі. І в результаті, як знак оліку, – виставка діє. Вона проходить за підтримки Посольства Японії в Україні, Посольства України в Японії, Міністерства закордонних справ України. Виставка неодмінно поїде в інші міста України, а згодом, сподіваємося, і в Японію.

Задумка виставки належить Марії Певній, засновниці і голові ГО Нодзомі. Саме вона виношувала проект “...відлуння душі”, який об’єднав мистецтво Олександра Івахненка з Україні і Міорі Іната з Японії. І громадську організацію Нодзомі Марія заснувала саме для того, щоб просувати українську

культуру в Японії, а японську – в Україні. Ця виставка – перша, але, на думку усіх присутніх на відкритті, дуже вдала, продумана, глибока. Нагадаю, що Марія Певна – не лише донька художника Івахненка, а й дипломатка, японістка, перекладачка, покликана наводити мости – від українського Удаю до японської Уджі. Марія працювала аташе з питань культури Посольства України в Японії, коли познайомилася з пані Іната. І тому саме Міорі розповідала про Україну. І якраз через те, що в минулому Марія – дипломат, вона й вирішила зробити виставку, приурочену до 30-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною і Японією. Це було її великою мрією і бажанням. Продумувала в експозиції все, до найменших деталей, сама відбирала роботи і добирала місця в залі для них.

Вибираючи ім'я для своєї організації, Марія “погралася” з ієрогліфами. І замість одного ієрогліфа, що вже сам по собі читається “нодзомі” і означає прагнення, бажання, надія, вона додала ще один ієрогліф, що означає “краса”, а в цьому випадку він може читатися “мі”. І вийшло комбіноване Нодзомі – прагнення прекрасного. Японська мова дозволяє в іменах і власних назвах комбінувати ієрогліфи і їхні читання залежно від того, що ти хочеш сказати.

Проектом “Україна – Японія: відлуння душі” Марія Певна хотіла сказати, що краса дає нам надію. І небо сприяло, щоб ми це відчули. Виставка відкрилася саме в День дипломатії. І в день зимового сонцестояння, якому наші предки з прадавніх часів надавали великого значення. Японці також великої значення надають зимовому сонцестоянню (от ще одна цеглинка у нашу “спільність”). Во вважається, що з цього дня починається новий цикл – відродження і народження. У Японії богиня Сонця виходить з пічери. І в Україні, і Японії після цього дня сонце залишається на небосхилі на мить довше. Сонце, яке побачив колись хлопчик Сашко, над Удаєм. І дівчинка Міорі над Уджі. І Марія – над Дніпром. Ну а далі до мисливця...

Галина ПАЛАМАРЧУК

Спочатку було Слово

результатом людської прагматичної міркування й пошуки вигоди — лишитися в підземному світі, і тут я згадала, як друзі-побратими Котигорошка його обдурили й покинули на погибель. Це сучасна людська історія. Споживаючи "кров і тіло Христове", — ритуал, звісно, язичницький, — вірний горішньому шляху приєднує себе як частину до спільноти "братів і сестер во Христі". Відомі племена, які поїдають органи вполюваного звіра, щоб посилити в собі відповідні функції. Геніталії, наприклад, чи серце. Людина ж, гібрид примата й вищої істоти, причащаючись-частуючись "тілом і кров'ю" Христа, приєднується до громади вірних християнству, стає одним із братів-сестер во Христі, Церквою з великої букви, стає на шляхах до колективного Христа. На шлях перетворення нежкітедзатного гібрида — в Бога. І цей шлях не тупиковий, як у бджіл чи мурах... Але на ньому легко можна загриміти назад у стадо приматів.

Шлях від суто матеріального примата до божества довгий і непростий. Стати частиною спільноти — це як вступити до школи. Вступ ще нічого не означає. Треба дотримуватися дисципліни, засвоїти науку, багато практикувати, щоб нарешті випуститися. Так, із церкви, як із будь-якої школи, випускаються, аби — коли ми говоримо про людину — в житті й творчості керуватися набутими знаннями. Мабуть, якби більшість вірян були не ледарями й лицемірами, а пастори — не служили мамоні та своїй грішній плоті, ми б жили в досконалому суспільстві на щасливій планеті... Церква, як і будь-яка школа, має залишатися консервативною, бо духовна парадигма, якою церква наповнює неодухотворене тіло вступника, строго вивірена й незмінна. Як послідовність дій хірурга під час складної операції, як дозування ліків. Її кістяк — це Божі заповіді: атож, не вбий, не кради, не свідчи неправдиво... Борони боже противні природі злягання чи інші речі, які суперечать життю. Все пропаде! У двояковому світі Христова церква — це аналог Бога, який вдихає у виліплени з глини істоту свій дух і таким чином істоту оживляє та ставить із плаzuючого положення на ноги. Якщо все зроблено суворо правильно, а не "лібералістично", то з церкви виходить син Божий — не раб правил, не дворушний лукавець, а творець.

Але повернімося до "причастя" на рівні громадян. Кожен із нас є частиною народу, себі з народження дитина приєднується собою як частиною до сукупності частин інших і таким чином перетворюється на носія роду й народу. Ми всі, хто в більшому чи меншому здравії вийшов із тоталітарного "совка", що б про себе не думали, а більшою чи меншою мірою пристосуванці, бо змогли жити в поневоленому стані — позбавлені ідентичності, можливості творити, невізні. Змогли вижити в суспільстві подвійної моралі, писали дисертациї про партійні методи в літературі, крали і в червоних кутках таврували

п'яниць та крадіїв. Наші діти з молоком матері причащаються цього звичаю. Стაють його носіями. Отже, "совок" — це та купіль, якої не уникає жоден, хто виходить із лона, причетного до "совка"; це стандарт, який формує життя і його плоди у причетного. Насамперед, готовність пристосуватися та мімікрувати під оточення. Інші — винищені. Скільки чекати? Скільки йти? Чи зарадять тут Кембриджі й Оксфорди? Нам як народу годилося б усвідомлювати що небезпеку, лупати скалу лубка, видобувати з-під неї кращі риси нації — силу, відвагу, готовність боронити своє... Однак єдності, схоже, в цій нації ніколи й не було. Інакше не довела б вона себе до такого плачевного стану. Але якщо ми — через заперечення, незгоду, страх — не виймемо голів із піску й не підемо дружно на прохід з викликами сучасності, нас просто анексують.

Перехід у Христа нам мала б давати церква, в якій би ми ставали сестрами та братами, але церква в нас про людське око, формальна й досить продажна. Підхід за підходом, підхід за підходом. Найсумлінніші ходять в учнях до глибокої старості, так і не наважившись встати з-за парт. Більшість нас ті спроби полишають, зрештою. Стають опалим листям, пресуються, перегнивають, розпушують і підживлюють ґрунт. І тільки одиниці переходять у вищу школу.

Ну й про сорок років, які Мойсей водив свій народ, щоб убити в ньому басилу рабства. Число 40 означає фізичну завершеність і готовність перейти на духовний рівень. 40 днів тривають мітарства душі, перш ніж вона вознесеться. 40 — це число Переходу в іншу якість. 40 — це той ніж, який перерізає пуповину. Після чого плід стає людиною. А людина стає богом. А що Україні дадуть 40 років, якщо на той час її Москва не зажене назад у кошару? Без катарису — нічого. Але груба шкура у вола...

Розумні, але свої

Світ змінюється, країни — теж. Зрілі суспільства пораються у своїх країнах, як добрий господар у своїй домівці: тримають у чистоті, впроваджують технологічні новинки, економлять світло й воду, і не тільки щоб менше платити, а й щоб на довше вистачило...

Ми довго були позбавлені атрибутів українськості і дуже втішилися, повернувшись із 1991 року. Щоправда, прикро й смішно бачити, як велика маса людей, зрозумівши, що "zmінилася влада", замінила ними ідеологічні атрибути СССР. Причому місцями дуже войовничо. А диктат без насилия нічого не вартий, доносити ж нема кому, психушки ти розпустили...

Треба змінювати не прикід, а себе. Як добрий господар замініє старосвітські вітряки сонячними батареями. Парадокс, але така заміна тільки й гарантує, що ми збережемо в доброму стані старосвітські вітряки. Згадую Скансен — музей просто неба у Стокгольмі. Там не лише можна вивчити всі подроби стародавньої шведської господарки, а й побути в образі — приміряти й вирядитися в історичний швед-

ський одяг. Що ми й робили. ...Наші ж музеї животіють, владу розпирає.

Не треба боятися змін. Не треба картати молодь через те, що нам не подобається її поведінка чи колір волосся.

Але коли нам лукаво говорять про компроміси, тільки б зберегти цілою Україну, мусимо вирішити: чи готові ми за цілість України пожертвувати самою Україною. Нам треба Україну модернізувати, не лишивши її у вигляді екзотичного музею старовини для повчальних екскурсій сусідів, але й не перетворивши її на бездущний гвинтик західного чи східного, борону Боже, світу.

Для цього потрібні **розумні**, але **свої**. Я не хочу критикувати молодь. Проте мусила скептично здвигнути плечима, коли Жадан запропонував українізувати Донбас російською мовою. Лібералістичні крайності вже розвалюють освіту, ба освіта без вимогливості й дисципліни — це бардак. Українізувати Донбас російською мовою — це те саме, що лікувати алкоголіка — алкоголем.

Схоже, трендом стає єднання. Українськомовна й патріотична частина України сьогодні нагадує мені Німеччину з її глибинними комплексами: вона готова здатися, тільки б заслужити схвалення. Є така глибинна поразка, після якої ти стаєш вічним союзником переможця. Українськомовна й патріотична частина України хоче заслужити схвалення російськомовної, але водночас "українізувати" її. Ну, мовляв, зрозумійте: це треба, щоб бути Україною... Для цієї місії, звісно ж, найбільше підходить блазень. І блазенська поведінка.

Є багато російськомовних українців, які добре розуміють, де кінчається Україна і починається бардак. А проте вони шукають — і знаходять, навіть зараз, коли мимохід опиняються в одному таборі з Путіним і Жириновським, — вправдання своєму приватному маленькому "руському міру". Якими є обґрунтове свої погрози вторгнення Москва: приватні "руські мірочки" мають повернутися в лоні матінки, прихопивши як трофей Україну. Такою й задумувалася їхня місія. Місіонери...

Українська мова не така складна, як її малюють. Важко подолати в собі милосердного, зверхнього, культурного, на протиагу "сели", великороса, вирощеного століттями імперського панування, таких собі мамку чи папку. Хоча вони вже безглузді й сиплються. Одне слово, ці труднощі психологічного характеру. Я знаю одного близького публіциста, який це чудово зробив. Просто треба бути сильним, вільним і позуватися, зрештою, комплексів... Як меншовартості, так і великороса.

Тутешній колорит

Прочитала роман (?) "Галюбезголові" Люко Дашибвар та й думаю — що це було? Я читаю детективи, фентезі, пригодницьку літературу. Щось заходить, щось — ні. Вдало чи ні, але кожен автор намагається обстоювати якесь ідею в цьому химерному й розібраниому світі. На деталі, як конструктор Лего. Він готовий постать в зовсім іншому образі. Ми сидимо навколо, міркуємо, спере-

чаємося, пробуємо щось ліпити, як група дітей у дошкільному закладі.

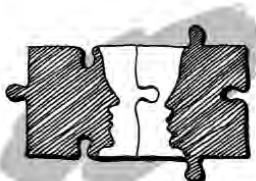
Сподівалася, що це буде щось типу Фредріка Бакмана — тонке, психологічне, зворушливе. А це виявилось гібридом "детективів" Донцової і тутешнього колориту. Правда, думаю, тутешній колорит — він же колорит постсовкового простору, а з тутешнього — геологія.

Гортаючи Фейсбук, натрапила на цілком резонне тривожне спостереження: обороняти Вітчизну готові переважно старші, молодь більше націлена вийхати. І що з цим робити? Це питання до соціальних психологів.

Мене тривожить — і смішить, бо це ж таки феномен! — інше: наш пророк і наш геній Тарас Шевченко справді написав багато пророчих віршів. Не перевелися і землячки з циновими гудзиками на службі в царя, і місцеві перевертні, як ото "щедрий та розкошний, Все храми муре; Та отечество так любить, Так за ним бідкує, Так із його, сердшного, Кров, як воду, точить... А братя мовчить собі, Витрішивши очі! Як янгята". Залакований і замілений — але не вивчений і навіть не прочитаний як слід Шевченко лежить на покуті в рушниках і калині. Україна не переставала родити таланти. Але не прислухалася до них, не шанувала, когось лакувала й вішала в іконостас, когось відправляла в Сибір неісходимий... Колись я порівняла її з маткою, яка формує плід і викидає. Ну й Київ же теж недарма "мати міст руських". Отож письменники пишуть, народ читає... як детективи чи сентиментальні мелодрами. Кладе на полиці, навіть не замислюючись над тим, що в книжці написано і що з цим робити.

Але стисло про "Галюбезголові" Люко Дашибвар, вона ж — талановита авторка багатьох романів Ірина Чернова. Головна геройня — мила вродлива блявка, у якої є тільки мама десь під Васильковом, працює в салоні краси такої собі Юлії Володимирівни Жадкіної. Її чоловік Артем Чорнобай — студент, майбутній психолог, живе за Галині гроши. Його мати за кордоном, заміжня за італійцем. Батько — на периферії, тримає базу відпочинку. І ось ця Галя без голови, вся, як завжди, з добрими намірами, стає свідком пограбування кур'єра, який виходив від Ю. В. з кейсом. Та ще й мимоволі допомогла грабіжникові втекти. Як згодом виявиться, у кейсі був майже мільйон баксів, які платили власниця салону та її чоловік, начальник поліції, такому собі депутатові Гашинському за контрафактні ліки. Пара тримала, крім салону краси, кілька аптек у Києві. Аптек тих, до речі, в Києві, як сміття. Підозрюєте, чому?.. І ось кейс стирили, Гашинський відбирає в Ю. В. поліціята дві аптеки. Розлючена Ю. В. мстить Галі: підробляє її аналізи й каже, що в дівчини СНІД. І виганяє з роботи.

Чоловік-студент, програвши Галині заощадження, теж радий окажії вигнати безробітну зі своєї квартири. Коли нещасна бреде світ за очі, доля зводить її з грабіжником, шахраєм і вбивцею Юрком: він, свою чергою, пограбував того, хто заволодів кейсом, і вбив його. А також мимохід убив маму депутата Гашинського. Юрко підвозив Гали... Але вона його дісталася своєю моральністю й наївністю, і він її ви-

садив, викинувши вслід кейс, який перед тим випорожнив... Щоб швидше знесилі й померти, Галя тягне і кейс, і свою валізу. Але не так просто померти, коли ти цього хочеш. Галя потрапляє на базу свого свекра, який вирішує в усьому розібратися. У свекра Андрія Чорнобая в Києві був товариш молодості, з яким він починах бізнес. І цей товариш узвісся розплутати інтригу й допомогти головним героям.

Зрештою, з'ясувалося, що пограбування організував сам кур'єр – набридло крихтами вдовољнитися. Ю. В. – парадокс – була заражена СНІДом. Гашинський відкупився від “правосуддя” тим, що вийшав за кордон. Галя пішла від Тьоми, який виявився зрадником і негідником. Між нею та старшим Чорнобаем спалахнуло кохання. Старший Чорнобай мусить продати свою базу, аби оплатити хепі-енд. І виявляє, що перейшла вона... до товарища молодості: він її купив разом із продажним поліцейським начальником, що повернув свої аптечki після того, як ім вдалося сколупнути й витурити Гашинського. Галя працює в салоні, який обслуговує заражених на СНІД.

Лишилося кілька любовних ліній. Чорнобай благородно відмовляється від юнки, та вона наполягає і їде до нього. Дорогою вирішила завернути в село, з якого родом той нещасний злодюжка Юрко (його замочив Гашинський). І, звісно, випадково знаходить гроши із сейфа. Мчить Юрковою колимагою назустріч коханому. І тут авторка наречті наважилася на конфлікт. Інакше було б занадто для наших реалій – щасливе життя пари з майже мільйоном баксів... Старшого Чорнобая розстрілює кілер, а її машина вибухає, зіткнувшись у темряві з його машиною з вимкненими фарами. Вони опиняються поруч. Ще дихають. Читач може додумувати, на це й розрахунок! І він, безперечно, додумає хепі-енд, на який резонно (було б занадто) не наважилася авторка. А так і вівці цілі – сюжетної пристойності дотримано, і вовки сіти – читач задоволений.

Пам'ятаю, мала проблеми з тиском, і лікарка порадила інші пігулки: цих, обмовилася, нібито не підробляють... Коли я почата користуватися іншими ліками, ніяк не могла нормалізувати тиск, та й серце постійно барахлило. Переїшла на попередні. І добре зробила. На контрафактні ліки пацієнтів підсаджують саме лікарі, у котрих рильце в пушку і котрі мають на цьому свою час-тку. Найвищий цинізм – лікарі заробляють, убиваючи пацієнтів.

Отож. Ми як народ цілком спокійно сприймаємо той факт, що Верховна Рада продажна, що навіть найостанніший депутат, який не має смальцю в голові, а має тільки палець та кнопку для голосування, швидко стає власником квартир і машин, а його батьки – несподівано перетворюються на мільйонерів і дарують синові, наприклад, телеканал. Ми не зносимо до чортової мами ОП, знаючи, що там продають Україну емісари ФСБ. Окрім ідеалісти, які пробують боротися проти забудовної мафії, чи продажних судів, чи тотальної корупції, опиняються за гратаами. Або, як Катерина Гандзюк, стають жертвами системи. І ми не розуміємо, чому молодь воліє звідси “звалити”...

Олег ОЛЕКСЮК,
керівник проекту “Українська Хата – талантами багата”, м. Херсон
Фото Антона БАЛАНА

Під таким гаслом відбулося січневе засідання артлабораторії “Українська Хата – талантами багата”, присвячене пам’яті Героїв Крут. Перед початком заходу країни мали змогу ознайомитись з ілюстративно-книжковою виставкою під загальною назвою “Крути – бій за майбутнє”.

На вечорі пам’яті лунали поетичні твори в авторському виконанні завісдників артлабораторії Валерія Кулика, Інни Чуприни, Олега Олексюка та Марини Сакари. Лавреати Всеукраїнських конкурсів вокалістів Іван Бурлака, Микола Павловський та Оль-

Не згасити смолоскип в майбутнє

га Якубова патріотичними піснями наснажили присутні на подальшу роботу заради відродження української національної культури.

На заході було презентовано краснавчо-публицистичну книгу Оксани Олексюк “Нариси з історії літературного клубу “Елінг” 1987–2022 років”, яка нещодавно вийшла друком у київському видавництві “Український письменник”.

Надзвичайно чуттєвими й життєвими звучали цього дня в актовій залі “Гончарівки” і українські народні пісні у виконанні вокального тріо “Раденські жіночки” (керівниця – заслужений працівник культури України Наталія Ремішевська).

Наталія Ремішевська порадувала країн ще й своєю персональною виставкою власноруч вишитих рушників та інших виробів з українською вишивкою.

Безумовно талановиті роботи пані Наталії отримали чимало позитивних компліментів, а за допомогою книг із тайнопису української вишивки на засіданні згадали про п’ятірку основних символів української вишивки і їхню роль у житті українців.

За словами учасниці засідання, української художниці Дарини Аллатової, символіка української вишивки є своєрідним кодом нації, і її як художниці це

надзвичайно цікаво.

По завершенні концертної програми присутні мали змогу побачити на третьому поверсі книгохріні витвори з образотворчого мистецтва Дарини Аллатової, що входять до її першої персональної виставки картин, та поспілкуватися з майстринею пензля про її подальші творчі плани.

Представниці артлабораторії долучились до майстер-класу активістки жіночого клубу “Повітруля”, поетеси та майстрині Марини Сакари. У читальній залі “Гончарівки” чарівниці вчились у пані Марини майстерності створювати ляльки-мотанки. І це їм також вдалося.

Загалом січневе засідання артлабораторії “Українська Хата – талантами багата” відбулось із перспективою розвитку самого формату.

З роси й води!

30 січня святкував свій ювілейний день народження Степан Волковецький – голова Івано-Франківського обласного об’єднання “Просвіта”, народний депутат України I і II скликань, державний та громадсько-політичний діяч.

Просвітяни краю, члени Правління та колектив сердечно вітають пана Степана з гарною життєвою подією.

Ваші визначні здобутки в політичній, депутатській, державницькій, громадській діяльності, професіоналізм, тверда життєва позиція в ухваленні рішень заслужили шану й повагу. І далі тричі міцно кермо “Просвіти Прикарпаття” задля її розвитку і розвитку краю та України. Бажаємо Вам багатих років міцності душевної та тілесної, добра звідуєль, терпливості до випробувань, мудрості у сумнівах і ваганнях, досягнень у службі народній справі.

Від імені всіх просвітян краю звичимо панові Степану наснаги для поступу в його мріях і цілях, міцного здоров’я на довгі щасливі роки та Божої ласки на шляху відстоювання інтересів громади і України! Многая літа! З роси й води!

“Просвіта Прикарпаття”

Микола Леонтович: співець радошів і смутку

Наприкінці січня в Центральній міській бібліотеці ім. М. Л. Кропивницького відбулася перша цьогорічна зустріч Мовно-історичного клубу. За ініціативою ГО “Українське товариство “Просвіта” Миколаївщини” та Миколаївського міського осередку “Просвіти” імені

Миколи Аркаса було організовано Літературно-історичну читацьку конференцію “Микола Леонтович: співець радошів і смутку”. До заходу також долучалися на платформі Zoom. Зокрема, онлайн серед учасників зустрічі була письменниця Ірен Роздобудько, яка в романі “Прилетіла ластівочка” (2018 р.) намагалася подати свою версію загибелі композитора.

Цікаво виявилася розповідь Назарія Давидовського, музиканта, священника та виконавця головної ролі у фільмі “Микола Леонтович та його “Щедрик””. Про відновлення музею М. Леонтовича в селі Марківка Теплицького району розповіла директор Ольга Прокопенко. Під час заходу зу ча-

ли українські композиції у виконанні тріо педагогів “Акварель” Миколаївського міського палацу культури та урочистих подій. А професор, музикант, музикознавець, заслужений працівник культури України Омелян Шпачинський детально розповів про творчу спадщину Миколи Леонтовича.

Творчий діалог, який відбувся в межах літературно-історичної читацької конференції, – це ще один внесок у дослідження мистецького життєвого шляху відомого композитора. Безумовно, він стане потужним поштовхом до подальшого вивчення більш плям у біографії Миколи Леонтовича та його творчості.

Власн. інф. Миколаївського МО “Просвіта”

День Соборності на Збручі

Так склалося історично, що річка Збруч довгий час була кордоном між двома частинами України, що належали до складу різних імперій. Ось уже багато десятиліть Збруч є річкою єдинання. Від початку відновлення державності України впродовж майже 30 років тут проводяться зустрічі двох громад – Тернопільської і Хмельницької, які живуть на різних берегах Збручи.

Петро ШИМКІВ,
голова ТОО ГО
ВУТ “Просвіта”

ди і незалежності, участі у створенні загонів територіальної оборони.

Громадські організації засудили політично вмотивовані передслідування п’ятого президента України, прояви тоталітаризму та поворнення до часів Януковича.

Біля пам’ятної Стіни геройів Небесної Сотні учасники заходів поклали квіти та провели подзвін за душі загиблих.

В обласній науковій бібліотеці імені Михайла Івасюка місцева “Просвіта” та Товариство політ’язнів провели круглий стіл на тему “Поезія з-за грат” – про дисидентський поетичний рух в Україні.

Власн. інф. Чернівецького ОО
ВУТ “Просвіта”

Микола Некрасов: "Шевченко був поетом глибоко й винятково національним"

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Нерозгадана тайна Шевченкового запису в Щоденнику

Увечері 11 квітня 1858 року, тобто через два тижні після повернення із заслання в Петербург, Тарас Шевченко гостював у давнього знайомого, літературного діяча і журналіста, одного з організаторів Кирило-Мефодіївського братства Василя Білозерського, в якого слухав із авторових вуст нову, ще не друковану драму польського поета Едварда-Вітольда Желіговського (Антонія Соби) "Зорський", а після цього, як записав у Щоденнику, "с успіхом доказал Сераковскому, что Некрасов не только не поэт, но даже стихотворец аляповатый". Із польським діячем національно-визвольного руху Зигмунтом Сераковським, який тоді служив у Генеральному штабі, поет уперше зустрівся 28 березня 1858 року й, певно, у той квітневий вечір офіцер-українолюбець не зміг заперечити Тарасу Григоровичу. Зате значно пізніше шевченкознавцям довелося шукати пояснення його несподіваного насоку на Некрасова, котрого сам Шевченко взагалі вперше й востаннє згадав у письмових джерелах. Не можна було навіть добрati tolku, чи таке сприйняття поезії Некрасова накопичилося ще до приїзду в Петербург, а чи Шевченко виплекав його в собі за кілька днів передування в місті.

Український етнограф і літературознавець Андрій Лобода вважав, що в оцінці Тараса Шевченка відобразився вплив Сергія Аксакова і Пантелеїмона Куліша, які не любили Миколу Некрасова. Відразу скажу, що в Москві, де тільки й зустрічався Шевченко з Аксаковим, навіть натяку на подібний вплив з боку письменника на Тараса Григоровича не було. Як не було його і в двох відомих листах Аксакова до поета. Та й взагалі у творчих стосунках Шевченка з Аксаковим його хвилювало зовсім інше: "Мені страшенно хочеться йому подобатися, і тільки йому. Дивне відчуття!". Стосовно Куліша, який дійсно називав Некрасова "ворогом", то немає жодного свідчення про його вплив на засланця Шевченка щодо ставлення до Некрасова та й навряд чи можна зважати всерйоз це розглядати. Відомо, як Тарас Григорович сприймав напочуті настанови Пантелеїмона Олександровича, – він їх ігнорував.

Разом із тим, зазначу, що перша спеціальна, всього лише 10-сторінкова стаття Андрія Лободи, опублікована майже 100 років тому¹, насправді виявилася помітною в невеликій бібліографії цієї теми за числом означених у ній питань, які вимагають дослідження й відповіді, та залучення усіх відомих історичних джерел.

Сучасний критик і літературознавець Михайло Назаренко цікаво міркує, що "імовірніше здається суто естетична несумісність поетів": Некрасов відійшов від тієї романтичної традиції, яка приваблювала Шевченка-читача". Між іншим, якщо на мить припустити, що молодий автор "Кобзаря", випущеного в світ у 1840 році, познайомився з тогорічною першою поетичною збіркою 19-річного Некрасова "Мечты и звуки", значною мірою псевдоромантично-наслідувальною й вкрай не-успішною (автор врешті-решт зібрав і знищив майже всі примірники збірки, а вірші з неї більше не друкував), то у Шевченка міг на все життя залишитися гіркий при-

Чергова стаття нового проекту "Тарас Шевченко у творчій долі видатних письменників" присвячена Миколі Некрасову й приурочена до 200-річчя з часу його народження.

смак від некрасівської поезії. Втім, у 1856 році побачила світ друга поетична збірка, яка мала величезний успіх і принесла поету славу. Микола Чернишевський писав тоді Миколі Некрасову: "Такого поета, як Ви, у нас ще не було. Пушкін, Лермонтов, Кольцов, як лірики, не можутьйти у порівняння з Вами". Але Тарас Григорович, який відбував заслання на Мангішлаку, звісно, не мав змоги системно спостерігати за творчістю Миколи Олексійовича.

Радянський літературознавець Ієремія Айзеншток наголошував: "Абсолютно допустимо припустити, що й Шевченко опинився в числі тих, хто побачив у "Тишине" відступ від демократизму. В зв'язку з цим стає зрозумілим наполегливе бажання Шевченка висловити свої враження про ці некрасівські рядки саме Сераковському, одному з найближчих співробітників журналу, керованого Некрасовим". Справді, пізніше Некрасов переробив поему, взагалі виключивши четверту главу в тому вигляді, в якому вона з'явилася в "Современикі".

Утім, не будемо надто найвінми й оглянемо цю тему пильніше хоча б на одному вельми показовому прикладі. Менше місяця тому, перебуваючи в Москві дорогою з заслання, Тарас Шевченко, дякуючи Михайлу Щепкіну, зустрівся 24 березня 1858 року з багатьма представниками "московської вчено-літературної знаменитості" – Іваном Бастом, Борисом Чичеріним, Олександром Станкевичем, Дмитром Ми-

Науку мудрую придворного ла-
кейства
Ізведавши одну.

Шевченко не чув цей поетичний спіч, але було б легковажно й прос-
тодушно вважати, що він абсолютно не відав про тогочасне скептичне ставлення Некрасова до реформ Олександра II... Щодо зустрічі 24 березня 1858 року з перечисленими вище московськими інтелектуалами Шевченко записав у Щоденнику: "Я зустрівся і познайомився з ними, як із давно знайомими рідними любими". Здавалося б, і Некрасов, очевид-
ячки, достойний подібного сприй-
няття, тим більше, що революційно-демократичні мотиви в його творчості на рубежі 1850–1860-х ро-
ків наростили.

Чому цього не сталося? Невже Шевченко відчував, що можливий некрасівський рецидив, подібний до поетичного прославлення Олександра II? А він таки був! У 1866 році після невдалого замаху Дмитра Каракозова на Олександра II, Некрасов, очевидно, побоюючись за дальнє існування журналу "Современник" (який і був закритий), підписав адрес царю, виражаючи "безмежну радість за спасіння гаряче любимого монарха", а також створив оду на честь генерала Михайла Муравйова, прозваного "вішателем" за жорстоке придушення Польського повстання 1863 року і призна-
ченого царем навести порядок у Пе-
тербурзі у 1866-му. Запобігаючи пе-
ред Муравйовим, Некрасов сам про-
читав у квітні того року хвалебну оду (текст її не зберігся) кривавому гене-
ралу в Англійському клубі, чим при-
рік себе на зневагу й недоброзичли-
вість багатьох порядних людей Росії. Олександр Герцен уділово писав у "Колоколі": "Браво, Некрасов... браво! Признаємося... цього ми від вас не чекали". Сучасний біограф Некрасова російський літературознавець Михайло Макеєв визнає, що "Му-
равйовська ода" займає, звичайно, особливе місце в житті Некрасова і досі справляє величезний вплив на сприйняття його як людини і поета². За цей вчинок Некрасов картав себе все життя...

Треба сказати про те, що й досі зазвичай частенько замовчуються: Тарас Григорович не був самотнім у своїй неприязні до Некрасова. Задовго до випадку з одою генералу Муравйову Микола Олексійович звинувачувався в поважному товаристві у шахрайстві, зокрема, оборудками з чужими маєтками, літературному ба-
ришництві, тяжінні до розкішного життя, неморальності⁴. Серед обвинувачів були Олександр Герцен, Тимофій Грановський, Федір Достоєвський, Костянтин Кавелін, Микола Костомаров, Микола Лесков, Лев Толстой, Іван Тургенев, Петро Чайковський...

Вже згаданий Андрій Лобода дозволив собі за тих умов середини 1920-х років лише зауважити, що "стоючи як письменник, ще й керівничий журналу, на охороні певних ідеалів, Некрасов у житті не завжди додержувався їх". Але насправді деякі з названих видатних людей навіть вважали, що Некрасов узагалі не вірить у те, за що бореться у своїй поетичній царині. Утім прекрасний некрасівський Корній Чуковський заперечив, що Микола Некрасов був обманщиком у творчості. Він вважав його абсолютно щирим у любові до народу і сповіданні революційно-демократичних поглядів. Але показав, що в ньому органічно поєднувалися поміщик і плебей, сибірит і аферист, пан і демократ. За словами

Шевченко. Портрет І. Крамського. 1871 р.

Чуковського, Некрасов був "дволиким, але не дволичним"⁵. Це співпадало з при-
знанням самого Некрасова, що вирвалося з його вуст у присутності Олександра Пи-
піна на початку смертного 1877 року: "Життя мене зіпсувало – але лише на по-
верхні – мої вірші йшли з душі..." Власне, якби було інакше, то Некрасов потрапив би у Шевченка до того найогиднішого дво-
едушного типу пана, що "вольнодумствує у
шинку"...

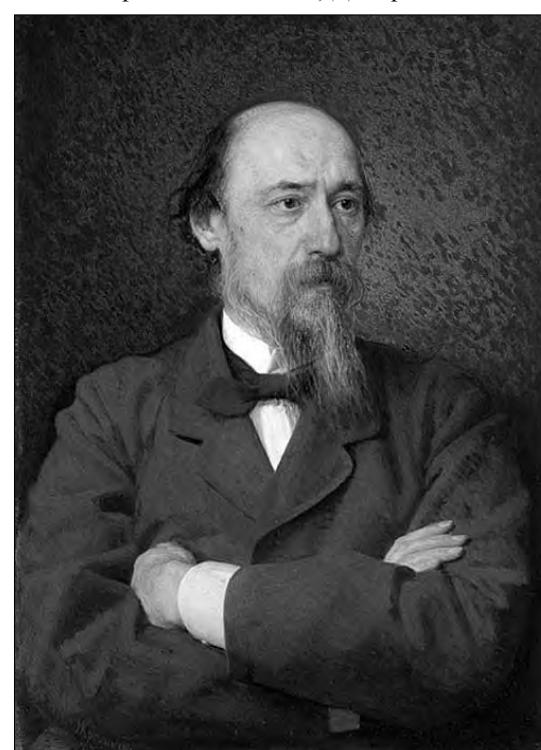
Видатний поет Микола Некрасов зая-
вив про себе наприкінці життя:

*Я лиру посвятил народу своему.
Быть может, я умру неведомый ему,
Но я ему служил – и сердцем я спокоен.*

Проте в новітній московській біографії "Нicolai Nekrasov" в авторстві Михайла Макеєва наукове дослідження Корнія Чу-
ковського, як і численні праці відомого ро-
дянського некрасівства Владислава Єв-
генієва-Максимова, в тому числі й біogra-
fічна книга "Некрасов" (1946), практично не згадуються. Зникає й роздвоєність, дво-
ликість видатного поета, тепер він забор-
жений як ідеально заповзятливий, правед-
ний підприємець і талановитий поет в од-
ній особі. Стосовно чималих доходів Нек-
расова, які збуджували полеміку навколо нього, біограф лише повторює пояснення поета, що основні заробітки складали кар-
ткові виграні від комерційних ігор. Якщо, до речі, Шевченко знов про це, то Некра-
сов, очевидно, ще й тому багато втратив у його очах...

Я не проти нового прочитання біogra-
фії будь-якої історичної постаті, в тому
числі геніальній, чи будь-якого твору, в то-
му числі геніального. Сам уже багато років
працюю над книгою "Нове прочитання
Щоденника Тараса Шевченка". Проте ка-
тегорично за те, щоб обов'язково чесно
враховувати та показувати здобутий й вис-
новки попередників, особливо визначних,
аби читач міг самостійно вибрати дорогу
до істини через невільячу вірність істо-
ричним фактам, а не борсатися в ідеоло-
гічних шорах нових авторів, які лише ви-
дають себе за першовідкривачів.

Тарас Шевченко, звісно, не був обіз-
наний з життям Некрасова глибоко й всебіч-
но, втім, очевидно, довідався дещо, йому
самому цілком достатне, для того, щоб оз-
начити дуже чітко своє ставлення до поета.
Не слід забувати, що у щоденниковому за-
писі від 11 квітня 1858 року Тарас Григо-
рівич характеризує Миколу Олексійовича не
як демократа, ліберала, реакціонера чи
підприємця, а виключно як автора поетич-
них творів: "Некрасов не тільки не поет,
але навіть і віршотворець аляповатий"⁶.
Але згадалася мені містка думка Івана
Дзюби про "суб'єктивну насиченість його
(Шевченкової). – В. М.) політичної по-

М. Некрасов. Портрет І. Крамського. 1877 р.

ном, Євгеном Коршем, Миколою Кетч-
ером, Миколою Крузе... На той час прогре-
сивний цензор Московського цензуруного
комітету Микола Крузе, котрий, скажімо,
дозволив публікацію праці Пантелеїмона
Куліша "Записки о Южной Руси", був звільнений з посади за розпорядженням
Олександра II. Чому саме про це згадую?
Річ у тім, що за три дні до Шевченкової но-
татки в Щоденнику – 8 квітня 1858 року –
саме на квартирі Миколи Некрасова зібра-
лися Михайло Салтиков-Щедрін, Микола
Чернишевський, Іван Тургенев, Іван Гон-
чаров, Микола Добролюбов та ін., щоб
підтримати Миколу Крузе, і господар про-
читав на його честь вірш:
*В стране бесправия, невежества и дичи –
Не часто говорить приходится нам спичи
В честь доблестных граждан.
.....
....ты объявил войну
Слугам не родины, а царского семейства,*

зї...” Здається, що й у прозовій нотатці в Щоденнику присутня чимала ступінь різноманітного й до кінця не виявленого суб’єктивного вмісту, причетного й до земних характеристик Некрасова...

Тут важливо зауважити, що Шевченко в твердження знову-таки не було винятковим. Якраз у 1850-х роках критик і віршшотворець Борис Алмазов заявив: “Зміст його (Некрасова. – В. М.) віршів самий непоетичний і часто навіть антипоетичний”. Його підтримували Микола Стражов, Степан Дудишкін та інші, говорячи словами Корнія Чуковського, естетські та ліберальні критики, котрих автор розвінчував у загадній фундаментальній праці “Мастерство Некрасова”. Виходець із України, літературний критик і публіцист Максим Антонович, який був одним із відомих співробітників “Современника”, соратником Миколи Чернишевського, після смерті Миколи Добролюбова керував літературно-критичним відділом журналу, вважав, що “Некрасов не був власне ліричним поетом, який творив і співав у натхненні й захопленні... Некрасов був поет переважно, якщо навіть не винятково, дидактичний; він творив холодно, обдумано й строго свідомо, з окресленою, наперед наміченою темою...”

Представив стисло деякі факти й висловлювання, пов’язані з темою, лише з метою привернення уваги зацікавленого читача до того, що Шевченко геніально вловив у творчості й образі життя Некрасова щось об’єктивно самме йому притаманне й зафіксував у Щоденнику, щоправда, в надмірно беззастережній формі.

Втім, Андрій Лобода вважав, що Шевченко просто “найкращих творів Некрасова... ще не знав і жив серед умов, які перешкоджали йому цілком об’єктивно, спокійно поставитися до Некрасова”. Не погоджуючись, зауважу, що історія людських стосунків не терпить умовного сподобу. Поготів, не забудемо, що і після смерті Шевченка, коли з’явилися “найкращі твори” Некрасова, дискусія щодо його поезії продовжувалася. Скажімо, Тургенев, який у 1856 році “не сумнівався у величезному успіхові віршів Некрасова”, заявляв, що в його віршах “поезія і не носувала”, а Достоєвський навпаки ставив талант автора відразу за Олександром Пушкіним і Михайлом Лермонтовим. А що скажете на те, що Лев Толстой на початку ХХ століття, тобто через чверть століття після смерті поета, крушився, мовляв, читацька публіка виявила інтерес до “зовсім позбавленого поетичного дару Некрасова”. Тоді як у той же час Антон Чехов писав: “Я дуже люблю Некрасова, по-важаю його, ставлю високо, і якщо говорити про помилки, то чомусь жодному російському поету я так охоче не прощаю помилки, як йому”.

Вдумаємося глибше в нотатку Тараса Григоровича. У словнику Шевченкового сучасника і знайомого Володимира Даля дізнаємося: “Аляповатий – несуразний, неуклюжий, грубоватий, отелки, топорной работы...” Схоже на те, що в Шевченковому контексті й лексема “віршшотворець” за своєю суттю, скоріше, близька в тлумаченні до зневажливого віршшора, ніж істинного творця поезій... А Шевченко, за його твердженням, все це “з успіхом доказав”... Але як? Ось на таке просте питання досі немає відповіді. Ми вже ніколи не дізнаємося, які саме некрасівські поетичні рядки міг використати Шевченко (без цього – ніяк!) на довід свого твердження. Та, погодьтеся, справді доказати, що Некрасов був бездарним поетом у принципі неможливо...

Олександр Пилип: “Нам найбільше сподобалися вірші п. Шевченка”

Некрасов Микола Олексійович (1821–1877) народився в містечку Немирів Подільської губернії (тепер – Вінницька область), де в той час квартирували полк, в якому служив його батько, дитинство пройшло в Ярославській губернії. В 1839–1841 роках – вільний слухач Петербурзького університету. Вже у 20 роках у редакції на книгу “Сто русских литераторов” в “Литературній газеті” (1841. 24, 26 і 29 липня), Микола Некрасов відзначив ілюстрацію молодого Тараса Шевченка до

повісті Миколи Надеждіна “Сила волі. Спогад мандрівника” – то був “Католицький чернець”.

Протягом 1847–1866 років Некрасов видавав журнал “Современник”⁷, в якому друкувалися твори Шевченка й рецензії на них. У перекладі Олексія Плещеєва було вміщено вірш “Минають дні, минають ночі...” (1858. № 10), причому це була перша публікація після арешту Шевченка зазначенням авторства, а не анонімно. Після виходу “Кобзаря” 1860 року в березневому номері “Современника” з’явилася (без підпису) рецензія Миколи Добролюбова, який цитував поезії Шевченка українською мовою, а баладу “Тополя” – в російському перекладі Миколи Гербеля. У рецензії Добролюбова було також уміщено автобіографічний лист поета, опублікований в лютому 1860 року в журналі “Народное чтение”, зроблено короткий огляд Шевченкових поем “Наймичка” і “Катерина”. Значну частину тексту Добролюбов присвятив аналізу “Гайдамаків”, поеми, “вірної народному характеру”.

В “Современнику” (1861, № 1) було надруковано рецензію Миколи Чернишевського на 1-й номер українського щомісячного літературно-наукового журналу “Основа”, в якій автор заявив: “Маючи тепер такого поета, як Шевченко, малоросійська література... не потребує нічиеї ласки”. Важливо була публікація в “Современнику” спогадів Івана Панаєва, котрий розповів про своє знайомство 1837 року на літературному вечорі в Євгена Греїні з Тарасом Шевченком, “який почі-

публікації “Гайдамаків” у “Современнику” вже через три місяці після смерті Кобзаря став особливо пам’ятним в історії перекладів Шевченкових творів на російську мову.

Тарас Шевченко: “Послав я тобі “Современник”...”

У спогадах ротного командира рядово-го Шевченка в Новопетровському укріпленні Єгора Косарєва (в записах Миколи Новицького) є згадка про те, що у 1850-х роках у гарнізоні одержували “навіть тодішні журнали “Отечественные записки” й “Современник”, – певна річ, ускладни-ну...”

Першим незаперечним свідченням знайомства засланця Шевченка з журналом “Современник” є його нотатка у Щоденнику 4 липня 1857 року, з якої видно, що він читав спогади Михайла Щепкіна “Із записок артиста”, опубліковані в 1-му – некрасівському – випуску журналу за 1847 рік. Якраз у цьому номері було також вміщено вірш 26-річного Миколи Некрасова “Тройка” (1846), який із часом був покладений на музичну і stav популярним.

*Что ты жадно глядишь на дорогу
В стороне от весёлых подруг?
Знать, забило сердечко тревогу –
Всё лицо твоё вспыхнуло вдруг.*

Але цей вірш не привернув увагу Тараса Григоровича. Втім, засланець не залишив згадки і про надруковані в тому номері “Современника” твори Миколи Огарьова та Івана Тургенєва...

Наступною в хронології виходу журна-

*и в добівік у боянного. Всюди же
у Боянівського слышали нову гру-
му Шевченкову /Со віршом и вірчо-
ючи доказую Рурика вікончу, що
Михаю в чистою непозито-
дани істинот вони зібрані відно-
віті.*

Запис Т. Шевченка у Щоденнику 11 квітня 1858 року

нав уже користуватися великою популярністю серед своїх співвітчизників...” У липневому номері “Современника” за 1860 рік Панаєв писав про виход Шевченкового “Кобзаря” в російському перекладі за редакцією Гербеля, були й інші його згадки про Шевченка.

“Современник” підтримав вимогу наділти землею Шевченкових родичів, яких поет намагався визволити з кріпацтва. У 8-му номері журналу за 1860 рік ішло про те, що “несогласие семейства Шевченко використовувалося предложеній ему свободой – очень натурально. Что за свобода без права выкупа усадеб и полей!...” Але врешті-решт Шевченкові брати піддалися тискові поміщиця й у липні 1860 року погодилися на звільнення без землі...

У 5-му номері “Современника” за 1861 рік вміщено поему “Гайдамакі” в перекладі журналіста й драматурга Павла Гайдебурова та його вірш “Пісні (Пам’яті Шевченка)”. У передмові до цієї публікації Гайдебуров означив свій підхід до роботи:

“... При перекладі було звернуто увагу передусім на правильну передачу думки автора і взагалі характеру оригіналу, а не на ретельну обробку російського вірша, що майже завжди стояло на першому плані в існуючих до цього часу перекладах Шевченка. Те й інше навряд чи цілком сумісно”⁸.

Щоправда, це не завжди вдавалося. Скажімо, в “Епілозі” Гайдебуров не посмів перекласти гайдамацькі “святі ножі” буквально за текстом (у Шевченка “гайдамаки ножі освітили”), а, зібравши Шевченкову думку, назвав їх... “острими ножами”.

Проте в історичному вимірі того часу переклад “Гайдамакі” 20-річним (!) виходцем із України Павлом Гайдебуровим мав особливі, велике значення. Корній Чуковський, назвавши Гайдебурова поряд із Олексієм Плещеєвим, Миколою Герблем, Левом Мейєм, Іваном Белоусовим, виснував, що їхні переклади “відіграли свою позитивну роль у справі ознайомлення російських читачів хоча б із тематикою поезії Шевченка”. Феномен оперативної

лу є Шевченкова згадка про нього у листі до Броніслава Залеського від 10 червня 1855 року – поет радить товаришеві прочитати “прекрасну статтю Хотинського і Писаревського про фотографію в “Современнику” за 1852, не пам’ятаю який №” (йшлося про № 8). У квітні 1856 року в листі до Олексія Плещеєва засланець просив дізнатися, чи надрукована повість “Княгиня” в журналі “Отечественные записки”, якщо ні, то відправити її в “Современник”, або деінде. В “Отечественных записках” повість не друкували, а до “Современника” вона так і не потрапила... Листовно звертаючись до Михайла Лазаревського і Семена Гулака-Артемовського в листопаді 1856 року, Шевченко просив їх, “коли єсть у вас знакомий чоловік в редакції “Современника”...”, віддати йому для друку першу частину повісті (ідеться про твір з остаточною назвою “Прогулка с удовольствием и не без морали”). Тут удача також не було.

Таким чином, у засланні Шевченко прекрасно знову про “Современник”, інколи читав його, навіть намагався надрукуватися. Повернувшись у Петербург, поет, очевидно, цікавився цим виданням, зокрема, в листі до Варфоломія Шевченка від 18 лютого 1860 року Тарас Григорович повідомляв, що вислав номери петербурзьких журналів, де було вміщено його автобіографію: “Послав я тобі “Современник” і “Народное чтение”, – чи получив?”.

Проте жодного разу Тарас Шевченко не згадав Миколу Некрасова як очільника цього журналу чи будь-які його твори. Тоді як Тарас Григорович іноді фіксував імена відомих авторів. Скажімо, коли в серпні 1857 року йому потрапила в руки перша книжка часопису “Русский вестник” за 1856 рік, який виходив у Москві, записав у Щоденнику: “Там були виставлені імена Гоголя, Соловьова, Аксакова, імена добре відомі в нашій літературі”. Нагадаю й про шире захоплення, висловлене в Щоденнику 5 вересня 1857 року після прочитання Михайла Салтикова-Щедріна: “Я благоговію перед Салтиковим. О Гоголь, наш без-

смертний Гоголь! Якою радістю зраділа б благодородна душа твоя, побачивши навколо себе таких геніальних учнів своїх”. Шевченко не числив Некрасова серед учнів Гоголя. Хоча Чуковський справедливо відзначив, що “справжній Некрасов почався з того часу, коли ступив на гоголівський шлях”.

Отже, повне неприйняття Миколи Некрасова є абсолютно благоговіння перед Миколою Гоголем: “... *І найвеличніший поет має благоговіти перед ним як перед людинолюбцем!* Я ніколи не перестану жалувати, що мені не вдалося познайомитися особисто з Гоголем”. У цих Шевченкових імперативах, на мою думку, є слід шукати пояснення його фактичного незнайомства з Некрасовим, як і взагалі ставлення до нього. Не вірив, очевидно, Тарас Григорович в істинне людинолюбство Миколи Олексійовича. Міг і помиляться...

Далі буде.

¹ Лобода А. Шевченко і Некрасов // Шевченко та його доба. Збірник перший. Київ: Державне видавництво України, 1925. С. 99–108.

² Шевченко Т. Днівник. Харків: Пролетарій, 1925. С. 14.

³ Макеев М. Николай Некрасов. Москва: Молодая гвардия, 2017. С. 192.

⁴ Між іншим, у 1919–1920 роках кілька видатних прозаїків і поетів відповіли на таке питання Корнія Чуковського: “Як Ви ставитеся до поширеної думки, ніби Некрасов був неморальна людиною?”. Скажімо, Анна Ахматова зауважила: “Ця “поширенна” думка аж ніяк не змінює моє уявлення про Некрасова”; Максим Гор'кий: “Це мене ніколи не цікавило”; Микола Гумільов: “Ціную в його неморальноті зайвий доказ його сильного темпераменту”. Тоді як Євген Замятін заявив: “Некрасов – із тих російських людей, яких я називаю рідкими; вони приирають форму будь-якої посудини, в яку їх вливайте – від античної до нічної вази...” Приблизно такий самий різний панував і в Шевченкові часи...

⁵ Докладно див.: Чуковський К. І. Собрание сочинений: в 15 т. Т. 10: Мастерство Некрасова. Москва: Агентство ФТМ, Лтд, 2012.

З книгою “Мастерство Некрасова” в радианські часи пов’язана потрясаюча історія. У 1962 році саме з нею Корнія Чуковського було висунуто на... здобуття Ленінської премії в галузі літератури та мистецтва. Втім, гнівний, обвинувачувальний лист проти Чуковського, який “після Жовтня... лавірував між революцією і контрреволюцією, наносячи школу справі пролетаріат

Кримськотатарська мова як фундамент ідентичності

Свої голоси аудіогіду подарували режисер, директор Кримського дому Ахтем Сеїтбаєв, голова ГО "Кримська родина" Аніфе Куртсеїтова, член Меджлісу кримськотатарського народу Гаяна Юксель, актриса та журналістка Ельвіна Зейнедінова, кримськотатарська філологиня Мамуре Чабанова, ведуча та філологиня Аліна Бондаренко, а також відомі актори театру і кіно з півострівної частини України, які користуються заслуженою любов'ю кримськотатарського народу.

Одним із пріоритетних завдань Національного художнього музею України є збереження культурної спадщини, до якої належить і кримськотатарська мова. Кримськотатарський півострів є невід'ємною частиною, а кирили — корінним народом України. Українське суспільство та українська держава мають докладати спільні зусиль для підтримки кримськотатарської мови поряд з українською, адже мова — це фундамент ідентичності. А Національний художній музей став першим серед українських музеїв, який запустив кримськотатарський аудіогід постійною експозицією.

— Ми як музей, що зберігає національне надбання держави, — а мова — це також наше надбання, — усвідомили, що після аудіогіда українською мовою наступним має стати кримськотатарський, — наголосила Юлія Литвинець, генеральна директорка Національного художнього музею України. — До того ж від початку війни та окупації Криму питання

У Національному художньому музеї України відбулася урочиста презентація першого музейного аудіогіда кримськотатарською мовою. Партнерами проекту виступили Міжнародний фонд соціальної справедливості України (IOSJ Ukraine) та Державне підприємство "Кримський дім".

про мову вийшло на новий рівень. Це питання про існування та безпеку цілого корінного народу України, який багато років зазнає репресій. А створення аудіогіду є нашим внеском у збереження й розвиток кримськотатарської мови. Особливо радує, що знайшлися партнери, які активно допустили до реалізації проекту. У ньому задіяли більше сотні людей, які перекладали, передавали тексти, дарували свої голоси, забезпечували запис та інший інформаційний супровід. Усі разом ми вкладали наші знання і зусилля заради того, щоб не просто зберігати культурне надбання України, а й розповідати всьому світу історію про кожного з нас.

— Після анексії Криму наш фонд спрямував свої зусилля, щоб підтримати кримськотатарський народ, — зазначила Надія Ратке, засновниця Міжнародного фонду соціальної справедливості України (IOSJ Ukraine). Для мене це проект про повагу, єдність і про те, що кожен українець повинен допустити і підтримати побратимів, які зараз у небезпеці. Після анексії Криму постало питання, чим я як українка можу допомогти і підтримати кримськотатарський народ, адже їхнє горе — це наше спільне горе. Коли до мене з ідеєю аудіогіда кримськотатарською мовою звернулася генеральна директор-

Національного художнього музею України Юлія Литвинець, я двома руками була "за". Співпраця у проекті з цим музеєм є великою честю як для нашого фонду, так і для мене особисто.

— Для мене у цьому проекті головне, що таким чином держава демонструє свою політику щодо корінних народів, — підкреслив Рефат Чубаров, голова Меджлісу кримськотатарського народу. — Цей проект показує єдність української держави з тими людьми, які перебувають в тимчасово окупованому Криму, з кримськотатарським корінним народом. Можливо, років через 10-15 ця подія не буде видаватися такою надзвичайною. Але сьогодні хтось має робити перший крок у цьому напрямку. І таким кроком є аудіогід кримськотатарською мовою в Національному

художньому музеї. Щиро вдячний музею та всім партнерам проекту, які доклали значних зусиль, аби його реалізувати. Коли до цього музею приходить відвідувачі з різних тюркських країн, вони з радістю слухатимуть аудіогід мовою, яка їм знайома.

— Тема Криму повинна залишатися в українському та світовому медіапросторі, — переконаний директор ДП "Кримський дім", ведучий заходу Ахтем Сеїтбаєв. — Я намагаюся нагадати про Крим у кожній своїй новій стрічці. А створення аудіогіда — наше спільне досягнення. Аудіогід кримськотатарською мовою — це не просто можливість для кожної людини послухати, як звучить ця мова, або як нею розповідають про твори образотворчого мистецтва. Насамперед, це потужний політичний крок. А

культура, як на мене, — базовий інструмент розбудови державної політики.

Лідер кримськотатарського народу, народний депутат України Мустафа Джемілев підкреслив, що у Криму сьогодні російська окупаційна влада робить все для знищення ідентичності кримськотатарського народу. Натомість на материковій Україні створюються умови, аби підтримувати цей народ, розвивати його культуру та мову. Голова ГО "Кримська родина" Аніфе Куртсеїтова згадала про попередній проект — посібник з історії кримськотатарського народу, який був виданий за підтримки Українського культурного фонду українською та кримськотатарською мовою, а пізніше побачив світ і видання англійською. Висловила сподівання, що попереду ще буде багато таких проектів. Постійний представник президента України в Автономній Республіці Крим Антон Кориневич запевнив, що серед пріоритетів української держави завжди буде розвиток мови, літератури, освіти, культури, традицій кримськотатарського народу. А виконавчий директор Українського культурного фонду Владислав Берковський розповів про плани фонду щодо підтримки культурної спадщини корінних народів України у 2022 році.

Музичний супровід заходу здійснював кримськотатарський ансамбль "Мусафір", а присутні змогли скуштувати національні страви кримських татар.

Фото Віктора ПАВЛЕНКА

Неможливе заради кохання

Національна опера України запросила шанувальників балету на оновлену виставу "Вечори на хуторі біля Диканьки".

— це просто робота, для інших — храм, а ще для когось — сенс усього життя. Перша прем'єра балету відбулася майже 30 років тому. Тоді це було щось надзвичайне. Важко, що це була найкраща робота художниці-постановниці Марії Левитської.

На один з перших показів завітали гости з Франції, вони були в захопленні від побаченого.

Змінюються покоління виконавців. Адже вік артистів балету короткий. Отож, в оновлені версії переважно будуть нові актори, оновлений оркестр, а головне — нові глядачі. Про нас писатимуть нові журналісти та театральні критики. Тож гриф "поновлення", під яким вистава знову з'являється в репертуарі нашого театру, цілком справедливий.

Натомість сценографічне рішення ми практично не змінювали. Костюми подібні до попередніх. Маємо надію, що оновлена версія балету сподобається українському глядачеві.

Сьогодні світ активно змінюється, все впевненіше у наше життя входять інтернет та інші новітні технології. Думаю, що в перспективі ми зможемо їх використовувати, аби онлайн наш балет могли бачити не лише в Україні, але й усому світі...

Диригентом-постановником вистави був Аллін Власенко. На превеликий жаль, наприкінці минулого року маestro не стало (диригент поновлення Віктор Олійник). Свого часу Аллін Власенко розповідав: "Євген Станкович — один з найвидатніших композиторів нашого часу, і саме цей балет він вважає одним із кращих своїх творів. Володіючи всіма досягненнями музики ХХ—ХХІ століть (а це зовсім інші прийоми, ніж ті, що використовувались у класичній музиці XVI—XIX століть), композитор віднайшов адекватні та разом з тим нестандартні музичні засоби у вирішенні образів. Драматургія цього спектаклю так само потребує нестандартного мислення і в музиці, і в хореографії, і в сценографії. Під таку музику поставити традиційний балет неможливо. Це має бути фантастогорія".

— Балет "Вечори на хуторі біля Диканьки" на музику Євгена Станковича — це великий успіх Віктора Литвинова, який створив справжній яскравий балет з яскраво вираженими характерами, незвичайним прочитанням сюжету, приголомшливиами комедійними та ліричними сценами, — наголошує художниця-постановниця Марія Левитська. — Власне — це один із кращих балетів, в якому поєднані глибокі знання фольклору та класичного танцю. Дуже люблю саме цей балет — це моя гордість, одна з найулюбленіших постановок.

— Ми підготували чудове поновлення балету "Вечори на хуторі біля Диканьки", який сьогодні вже можна вважати українською класикою, — переконаний виконавець ролі Вакули, заслужений артист України Ярослав Ткачук. — Кожне нове поновлення — це практично повноцінна прем'єра, що приносить нові емоції, нові відчуття. Для артиста це дуже важливо.

Мій герой — простий хлопець, який закохався у дуже гарну дівчину. Аби завоювати її серце, він

робить неможливе — дістаете черевички у цариці. Якщо людина посправжньому закохана — вона здатна творити дива.

Танцював у цій виставі ще до поновлення. Мені подобається, що це український матеріал. А танцювати рідне завжди приємніше і, я б сказав, навіть легше.

— Виконую роль Оксани вже у третьому поновленні, — зізнається заслужена артистка України Тетяна Льозова. — Шаслива, що серед моїх ролей з'явився образ вередливої красуні, яка забажала від свого коханого неможливого. Для неї важливо, аби Вакула повернувся живий і здоровий, а черевички від цариці насправді і не були потрібні. Головне — тепер вони з коханим разом.

Мені подобається працювати з балетмейстером-постановником Віктором Литвиновим, який постійно щось змінює, привносяє нове. Кожного разу вистава живе своїм життям і завжди можна зіграти свою партію по-різноманітно. Виходимо на сцену заради глядача, заради тих емоцій, які він передає нам через оркестрову яму. Ми їх відчуваємо. А віячні оплески наприкінці вистави — найбільша нагорода для кожного виконавця...

Про свої ролі розповіли також Олена Карапеєва (Солоха), Юлія Москаленко (Цариця), Олексій Потьомкін (Князь Потьомкін) та Даниїл Силкін (Чорт). А на глядачів чекала відовиця вистава, багата на народні звичаї та гумор. Поряд із картинами сільської різдвяної ночі з її співом та веселощами на сцені можна побачити фантастичні образи нечистої сили та небесних зірок.

Фото надані театром

Матеріали підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

За сюжетом дві жінки опиняються в надзвичайній ситуації, яка нібито стає звичайною. Та що б не трапилося — війна чи переворот, фантастика чи потойбіччя, напад епідемії чи бандитів, вони легко пристосовуються до всього, не втрачаючи гумору й оптимізму. Але як же позбутися обмежень і стати справді вільними? Коли вже настане цей час?

За словами драматурга та режисера Олександра Мірошниченка, ця п'еса досить незвичайна у просторі сучасної української драматургії, адже має найбільше сценічних втілень — загалом понад п'ятдесят. Сценічна географія теж надзвичайно широка і в Україні, і закордоном: від Австралії до Туреччини, від США до Естонії. Цей твір переклалі багатьма мовами. П'ятнадцять років тому пан Олександр вже здійснював постановку вистави за цією п'есою в театрі МІСТ. Сьогодні ж цей театр представляє зовсім іншу інтерпретацію твору. Це не просто комедія, це сміх, загорнутий у слізози, і слізози, загорнутий у сміх. Це універсальна притча, яку добре сприймають глядачі з різних країн.

Написала цю п'есу наприкінці 90-х років, — згадує Неда Неждана. — Загалом було кілька варіантів твору. Спершу здавалося, що це була діагностика того часу, як люди переживають часи перемін. Писала для Київського камерного театру. Але згодом текст став жити своїм життям і подорожувати світом. І кожного разу ця історія-притча діагностувала ситуацію по-іншому.

Я вже згадала, що це п'еса про людей, які живуть під час перемін. Але чи готові вони до свобо-

Сміх, загорнутий у слізози

Національний центр театрального мистецтва імені Лесі Курбаса спільно з театром МІСТ презентували містичну комедію за одноіменною п'есою Неди Нежданої “Той, що відчиняє двері”. Режисер-постановник Денис Щербак, ролі виконують Катерина Левіна і Таїсія Кисельова.

ди вибору? І яка може бути свобода поруч із моргом — образом віджилих законів, померлої системи (радянської і не тільки)? Чи можна бути вільним, коли ти потребуєш у замкнутому просторі?

Спочатку я писала п'есу як драму абсурду. Тоді ми ще не пережили двох Майданів, не було війни, пандемії... Перші дві прем'єри за моєю п'есою відбулися майже одночасно — у Київському камерному театрі та Одеському академічному українському музично-драматичному театрі імені Василя Василька. До речі, одеська постановка стала переможницею конкурсу фестивалю “Тиждень сучасної української драматургії”. Після цього вистави за п'есою ставили у багатьох містах України. У тринадцяти країнах були постановки, читання, або публікації. Зараз вона сприймається більш реалістично, а багато вигаданих у ній подій стали дуже актуальними. Хоча свої сенси тут знаходять не лише українці, але й мешканці Туреччини, Білорусі чи Австралії. І щоразу з'являються несподівані повороти у трактуванні.

Для цієї постановки я внесла у п'есу деякі зміни, суголосні часу. У новій версії вишов цікавий образ зі зламаним годинником. Душі геройні ніби зависли в між-

часі, рухаються по колу, з якого невідомо як вибратися. Проте фінал, як на мене, вийшов світливий. У п'есі закладено думку, що персонажі мають вибір, в які з двох дверей ім іти. А у виставі немов з'являються ще й треті двері — не обов'язково вибирати лише з того, що тобі пропонують. Кожна людина має право шукати свій власний шлях.

Нову виставу поставив актор і режисер, випускник студії театру МІСТ та Національного університету театру, кіно та телебачення імені Івана Карпенка-Карого Денис Щербак. Це його дебютна режисерська робота в нашому театрі. Як на мене, нова постановка цікава акторськими та режисерськими рішеннями. У акторок вийшли яскраві і дуже різні обrazy та складна партитура ролей. У виставі виникли нові актуальні сенси: ніби кола випробувань завершуються, і справжня свобода можлива, але вона починається з внутрішнього вибору. Бачу, що вистава добре сприймається публікою і резонує з нинішньою ситуацією.

— Твір Неди Нежданої дуже сучасний, хоча й написаний більше двадцяти років тому, — продовжує розмову Денис Щербак. — Я бачив різні вистави за цією

Сміх, загорнутий у слізози

п'есою, а задум власної постановки визрів саме тепер. Тут іде мова про війну, епідемію, про які ніхто навіть і не думав ще десять років тому. Для мене, як режисера, дуже зручно, що вся дія відбувається в одному місці, але внутрішньо ситуація постійно змінюється. Пропонована історія на перший погляд може здатися трагічною, хоча насправді вона з оптимістичним фіналом.

З акторкою Катериною Левіною ми вже неодноразово працювали на одній сцені як актори, зокрема, у виставі “Ігри вовків бальзаківського віку” за п'есою Неди Нежданої Олега Миколайчука, також спільному проекті Центру Курбаса і театру МІСТ. Дуже добре знаю діапазон її гри. Катерина переселенка, переїхала до Києва з Луганська. Нині працює з дітьми, задіяна в багатьох театральних та радіопроектах. А Таїсія Кисельова — студентка акторського курсу Національної

Академії керівних кадрів культури і мистецтв. Думаю, що у цій виставі проявила її талант і дала хороший досвід на майбутнє.

У своїй постановці я прагнув відійти від того, що бачив раніше. Наприклад, в інших виставах за цією п'есою використовували клейонку, або акторки були загорнуті в простирадла. Я ж хотів, щоб вони виглядали як звичайні люди, такі ж як і глядачі, які сидять у заїї. Розкрити їхні характеристики допомагає пластика, яка народжувалася під час роботи над виставою. А в сценографії виник образ зламаних годинників, які зупиняють і пускати знову місцями.

Це мій перший режисерський досвід роботи з сучасною українською п'есою (раніше ставив переважно французькі), тепер у перспективі думаю ще звертатися до вітчизняної драми, імовірно, і до нової п'еси Неди Нежданої.

Фото надано Центром Курбаса

У пошуку сімейних цінностей

Репертуар Національного академічного театру імені Лесі Українки продовжує поповнюватися цікавими постановками. Новою такою виставою стала комедія Альдо Джузеппе Нікола “Святе сімейство”, яку глядач може побачити на Новій сцені театру.

Михайло Резнікович. Серед виконавців є його студенти, які щойно завершили навчання в університет. З ними він працював як педагог. А до створення вистави підключився на останньому етапі. Був на наших репетиціях останні два тижні перед прем'єрою. І мені, і акторам був дуже цінним його професійний погляд з боку. Разом намагалися дійти до природи почуттів персонажів.

Намагався працювати так, щоб актори мали можливість для імпровізації, щось пропонували режисерові. Приміром, багато таких пропозицій внесла Олександра Єна, ми з нею рухалися в одному напрямку. Дещо запропонували й інші актори.

Якщо прибрati певний італійський шарм, який є в героїв п'еси, то вони будуть мало відрізнятися від українців. Маємо багато спільного. Маргарита (маті) — це жінка, яка тягне на собі всю сім'ю. Коли народився син, то батька поруч не було. Цей образ близький мені, також маю багато друзів, які росли в неповних сім'ях. Маті робила все, щоб у домі була злагода, а улюблений син зробив те, чим потім родина буде пишатися багато років.

Близький мені і образ батька. Та доброта, яка, сподіваюся, є в цій виставі, йде саме від нього. Це людина, за яку я найбільше переживаю. Батько не зміг забезпечити свою сім'ю у ті непрості роки, які переживала тоді Італія, і робить все, аби це вийшло в його сина.

Але найголовніший для мене персонаж — це Луїза. Дуже подобається її наївність. Після того, що з нею вчинила ця родина, дівчина могла б їх усіх здати поліції. Та вона не стала людиною, яка никому не довіряє. А в кінці вистави ми знову бачимо на її обличці усмішку. Луїза для мене — це квінтесенція всієї вистави. Її наївність допомагає не бачити у вчинках цієї родини зла. Якби такої наївності було хоча б трохи в усіх нас, то деяких проблем могло б просто не існувати і ми дивилися б на життя під іншим кутом зору.

Героїв п'еси не можна сприймати просто як злочинців. Вони не можуть вирішити свої проблеми іншим чином. Щось у цій ситуації є ненормальне, покалічене.

Саме на цю думку мають наштовхувати “покалічені” меблі на сцені (сценографічне рішення Олександра Вакарчука).

Моєю ідеєю було розвісити на стінах фрески художника Джотто ді Бондоне. Познайомився з його роботами кілька років тому. Особливо мене вразила фреска, на якій зображені входження Ісуса до Єрусалиму. Ослик, на якому він їде, посміхається, можливо, думає, що все це для нього, а може, він добре відчуває атмосферу навколо. Саме ці декорації підкреслюють, що сім'я вірує. Особливо віруюча маті. Ці люди не один раз порушували Божі заповіді, але їм здається, що Господь у цьому допомагає. І все, що відбувається навколо, трапляється не просто так, а має якийсь сенс.

Художниця з костюмів Валентина Плавун. Це вже наша третя спільна робота. Вона професіоналка своєї справи. Виконала ескізи костюмів саме в тому напрямку, як я хотів.

У п'есі йде мова про те, що ге-

рої мають носити маски, але не зрозуміло які. Передивився багато вистав за цією п'есою, але не побачив там масок, які б підійшли для нашої постановки. Згадав про одного зі своїх улюблених художників Амедео Модільяні.

Зрозумів, що саме його маски можуть добре підійти до цієї комедійно-ненормальної вистави і вправдати всю цю ситуацію.

Мені здається, що має сенс фраза: “Тільки після прем'єри в акторів починається робота над образами, а в режисера — над виставою”. На прем'єрі ми показали непоганий рівень, але водночас побачили, над чим ще треба працювати. Знімаю на відео кожен показ вистави, потім вдома аналізую побачене. А десь за день перед новим показом разом з акторами продовжуємо роботу над нею.

Подобається, що актори імпровізують, особливо Олександра Єна та Олену Нешерет, які в різних складах грають матір. З кожним новим показом вистави з'являються нові фарби, нові акценти. Коли до залі прийшов глядач, то ми побачили, де були праві, водночас є моменти, від яких хочеться відмовитися.

Є кілька авторів, п'еси яких мрію поставити. Звісно, хотілося б і далі працювати в Театрі Лесі Українки, який за ці роки став рідним. Але цікаво було б щось поставити і в театрах за межами Києва. Це був би творчий експеримент і, водночас, серйозне випробування.

Фото із сайту театру

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Сюжет, характери, діалоги та гумор комедії А. Ніколаї “Святе сімейство” (оригінальна назва “Генеральна репетиція”) виявляють стиль справжнього майстра, — зазначає художній керівник театру, народний артист України Михайло Резнікович. — Його п'еси вже протягом більше ніж семи десятиліть вражаюти своєю непередбачуваністю. Неможливо вгадати, який “сюрприз” чекає на глядача за “фабульним” поворотом. Інтрига твору закрученена віртуозно, злагоджено, вкрай дієво та активно. За відвертою комедійністю ситуацій та характерів приховується розмایтість сенсів та правда людських взаємин. У цьому сила та привабливість А. Ніколаї як великого драматурга.

Правила гри, які задані в його п'есах, відповідають усім стандинартам, нормам та канонам великої соціокультурної течії вселенського масштабу — італійського неореалізму. Звісно — елементи театру абсурду в його, скажімо, трагікомічному ключі. Звісно і сюжет динамічний, жорсткий, фантастичний. І все це — грайливо, зухвало, віртуозно. Прекрасна школа для артистів.

Представляючи публіці нову

"Винахідник продовжував працювати над уdosконаленням конструкції, запропонувавши нові моделі".

Присутніх привітала начальниця відділу охорони культурної спадщини Департаменту культури і туризму Полтавської облдержадміністрації Олеся Старолат. Регіональний представник Українського інституту національної пам'яті (УІНП) в Полтавській області Олег Пустовгар зауважив, що за ініціативи УІНП й згідно з Постановою Верховної Ради про пам'ятні дати і ювілії у 2022 році 150-річчя від дня народження видатного винахідника цьогоріч відзначається на державному рівні.

"Так сталося, що чимало вихідців з України мусили жити, займатися винахідництвом, створювати культурні сенси у період перебування українських земель у Російській імперії. Імперські ідеологи використовували це, приписуючи видатних особистостей до своєї історії. І дотепер керманнич держави-окупант Владімір Путін так само використовує це у гібридній війні проти України, проголошуячи гасло "едіні народ". Тривалий час, у темну добу безодержавності російська і радянська історіографії "лілії" з багатьох видатних вихідців з України "велікіх руських ученых". Досі наявіть на вітчизняних інтернет-сайтах можна надібати некоректні повідомлення про Гліба Котельникова з пропагандистським кліше "видатний російський винахідник". Варто сьогодні наголосити, що у колі спілкування родини Котельникових були відомий український художник Микола Ярошенко й Леонід Позен — скульптор, автор полтавського пам'ятника заснователю української літературної мови Іванові Котляревському. Цікаво, що головний винахід Котельникова з'явився після того, як у вересні 1910 року Гліб став свідком трагічної загибелі авіатора Левка Мацієвича — одного із засновників Революційної української партії, соратника Симона Петлюри", — розповів Олег Пустовгар.

Відомий краєзнавець Борис Тристанов присвятив свій виступ постаті Левка Мацієвича — українського авіатора, громадсько-політичного і культурного діяча, учасника уроочистостей з нагоди відкриття у Полтаві пам'ятника Іванові Котляревському (1903 р.).

Співробітники музею презентували експрес-виставку "Крилаті серця України. До ювілейних днів народження Г. Котельникова (150), І. Касяnenka (135), С. Корольова (115)".

Як розповіли муzejники, батьки майбутнього винахідника народилися у Полтаві, де Гліб закінчив гімназію. Ще з дитинства грав на скрипці, любив співати, а також майструвати різні іграшки та моделі. Мріяв вступити до технологічного інститу-

Паращут вигадав українець

150 років тому, 30 січня 1872 року, народився винахідник першого у світі авіаційного ранцевого парашута Гліб Котельников. Цими днями Полтавський музей авіації і космонавтики, Департамент культури і туризму Полтавської облдержадміністрації та Полтавський офіс Українського інституту національної пам'яті з нагоди ювілейної дати влаштували просвітницько-меморіальні заходи.

тут або консерваторії, але після смерті батька реальною була тільки військова кар'єра. Гліб стає вільномінним 33-го Єлецького полку, згодом екстерном закінчує Петровський кадетський корпус. Закінчив Київське військове училище (1894 р.) у званні підпоручика артилерії. Вийшов у відставку та повернувся у Полтаву, служив акцизним чиновником. Захопившись сценою, брав участь у самодіяльних театральних виставах, грав у трупі "Народної аудиторії" імені М. В. Гоголя". Одружившись із донькою відомого полтавського художника Василя Волкова Юлією, опинився в епіцентрі діяльності полтавської мистецької і наукової еліти. На початку 1900-х років Котельников був переведений по службі на Дон, потім у Сочі. Та все ж любов до театру, бажання стати професійним актором змусило Котельникова залишити службу і вийти до Петербурга (1910), де він став грati в театрі Народного будинку і мав успіх у глядачів (псевдонім Глебов-Котельников).

Чимало уваги приділяв і техніці. Запропонував багато оригінальних ідей у різних її галузях: конструкцію автомобільної свічки, пристрій для запуску автомобільних двигунів, низку пристрій для трамваїв, декілька поштових машин-напівавтоматів тощо. Проте головним його досягненням вважається створення першого у світі авіаційного ранцевого парашута. Під час проведення свята повітроплавання у 1910 р. став свідком трагічної загибелі українського авіатора Левка Мацієвича, який випав з кабіни на висоті 400 м. Беззахисність пілотів в аварійних ситуаціях наштовхнула на думку створити апарат для врятування льотчиків. Творчий пошук увінчувся успіхом: 27 жовтня 1911 р. винахідник подав заявку і отримав охоронне свідоцтво за № 50103 на "врятувальний ранець для авіаторів з автоматичним викидним парашутом", підтверджене французьким патентом № 438612. Проведені в червні 1912 р. випробування дали чудові результати.

Паращут називали "врятувальний ранцевий парашут Котельникова, модель перша". Мав вигляд грубого алюмінієвого ранця, що постійно перебував з пілотом. Український винахідник продовжував працювати над уdosконаленням своєї конструкції, запропонувавши нові моделі: з напів'яким ранцем, м'яким ранцевим, прототип сучасних, для вантажів вагою до 300 кг та ін. У Російській імперії до 1916 року військові авіатори парашутом майже не користувалися: імператорський царський генералітет вважав, що льотчик, який має парашут, у випадку найменшої загрози покине борт літака. Про парашути Котельникова згадали в ході Першої світової війни, а у 1926 році уряд СРСР усі винаходи українця привласнив собі. Тож, власником винаходів Котельникова стала радянська держава, яка злочинно замовчувала видатні заслуги конструктора.

У рамках зібрання з ініціативи Полтавського офісу УІНП відбувся перегляд тематичного відеоматеріалу "Паращут вигадав українець" авторства письменників і громадських діячів братів Капронових про конструктора ранцевого парашуту.

У заходах взяли участь громадські діячі, журналисти, представник Музею важкої бомбардувальної авіації Микола Білоконь, співробітники відділу документів з економічних та технічних наук Полтавської обласної наукової універсальної бібліотеки ім. Івана Котляревського на чолі з завідувачкою Валентиною Василівною Івко, учасники молодіжного військово-патріотичного клубу "Воїн" під керівництвом Олега Бараша, очільник організації ветеранів російсько-української війни Полтавського державного медичного університету Віктор Лебедев.

У Полтаві, в центрі міста, на будинку по вулиці Соборності, де свого часу розташовувалося Акцізне управління і квартира Котельникова, на його честь спорудили міні-меморіал з погрудним рельєфним зображенням. Тож на завершення просвітницького зібрання його учасники відвідали це місце пам'яті, вшанувавши видатного конструктора-винахідника покладанням квітів до цієї меморіальної дошки.

Полтавський офіс УІНП
Фото прес-центру Полтавського музею авіації і космонавтики

ФЛВО *Прогрес*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІАНОНС

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
РЕєстраційне свідоцтво КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редакція
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШІК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>
Надруковано в ТОВ "Мега-Поліграф",
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.
Індекс газети "Слово Просвіти" — 30617

